

PARLAMENTNÉ VOĽBY V ROKU 1935

Ladislav Hubenák

Koncom roku 1929 vypukla v kapitalistických štátoch hlboká hospodárska kríza, ktorá zasiahla aj Československo. Kríza prehĺbila boj medzi jednotlivými skupinami kapitalistických štátov o trhy, o získanie nových odbytišť a záujmových sfér. Veľmi sa zostrila medzinárodná situácia a imperialisti sa stále intenzívnejšie pripravovali na vojnu proti Sovietskemu zväzu. Toto nebezpečenstvo ešte zosilnelo, keď sa k moci v Nemecku dostal fašizmus a Hitler sa dal na cestu militaristických výbojov, nerešpektujúc nijaké medzinárodné zmluvy.

Pod tvrdými údermi si pracujúci ľud postupne začal uvedomovať, že príčinou krízy a nezamestnanosti je kapitalistický poriadok, ktorý možno odstrániť len revolučnou cestou boja pod vedením komunistickej strany. VI. zjazd KSC (7. až 11. marca 1931) zdôraznil, že jediné naozaj proletárske východisko z hlbokkej hospodárskej a politickej krízy, jediné východisko z prehľbujúceho sa zbedačovania najširších pracujúcich vrstiev je dobytie politickej moci a nastolenie diktatúry proletariátu. Po prvý raz v histórii strany uznesenia jej zjazdu konkretizovali politický, hospodársky, sociálny, národnostný a kultúrny obsah budúcej proletárskej moci. Plniť náročné a zložité úlohy vytýčené zjazdom vyžadovali spájať boj o moc s bojom za každodenné záujmy a potreby robotníckej triedy, pracujúceho roľníctva, inteligencie a stredných vrstiev.

KSC popri bojoch za denné požiadavky proti nezamestnanosti viedla pracujúci ľud aj do boja proti nebezpečenstvu vojny, na obranu Sovietskeho zväzu. Ľudové masy nechceli mať nič spoločné s protisovietskou politikou československej buržoázie, neželali si vojnu proti Sovietskemu zväzu, ale odhodlane sa stavali na obranu prvého štátu robotníkov a roľníkov.

Svojím bojom za sociálne záujmy pracujúceho ľudu si KSC v období krízy upevnila pozície v hospodárskych bojoch. V rokoch hospodárskej krízy sa strane darilo v spoločnom postupe zjednocovať robotnícke i roľnícke masy. KSC vyrástla na silu schopnú brániť nielen sociálne záujmy pracujúcich, ale i na najdôležitejšieho obrancu československej samostatnosti a národnej slobody Čechov a Slovákov. Nedokázala však výraznejšie ovplyvniť politický národný pohyb na Slovensku.

Hospodárska kríza v Československu bola neobyčajne hlboká a prechod k depresii sa oproti iným krajinám oneskoril. Až v roku 1934 začína rásť priemyselnej výroby. Od jari 1933 začalo celý hospodársky a politický život v krajine ovplyvňovať nebezpečenstvo hroziace zo susedného fašistického Nemecka.

Obdobie medzi tretími a štvrtými parlamentnými voľbami bolo neobyčajne zložené tak vnútropoliticky, ako aj zahraničnopoliticky. Zanedlho po parlamentných voľbách (1929) sa celková spoločenská atmosféra, štruktúra politických síl a situácia komunistického hnutia veľmi zmenili.

Po parlamentných voľbách koncom roku 1929 bola utvorená nová vláda na čele s agrárom Fr. Udržalom. Už rokovania o jej zostavení, ktoré sa ťahli niekoľko týždňov, boli predzvesťou blížiacej sa krízy. Vo vláde, v ktorej mali rozhodujúce pozície agráристи, zasadali aj predstavitelia lidovcov, národných socialistov a živnostníkov. Hlinkovu ľudovú stranu nepribrali do vlády.¹⁾

V dôsledku volebných úspechov, ktoré dosiahli socialisti, zúčastnili sa aj oni na zostavení vlády. Bola to významná zmena oproti predchádzajúcemu obdobiu. Z nemeckých strán vstúpila do vlády nemecká sociálnodemokratická strana, o čo sa pričínala Československá sociálnodemokratická strana, ďalej nemecká agrárna strana a Deutsche Arbeits und Wirtschaftsgemeinschaft. Vládny program bol schválený v senáte 19. decembra a v poslaneckej snemovni 21. decembra 1929.²⁾

Vláda finančného kapitálu so siedmimi „socialistickými“ ministrami sa snažila zachraňovať kapitalistické hospodárstvo, zmietajúce sa pod tlakom krízy. Opatrenia vlády boli zamerané proti pracujúcemu ľudu. Vláda vydávala zákony, ktoré mali pomôcť riešiť krízu v prospech kapitalistov, na úkor pracujúcich.

Hospodárska situácia sa prirodzene odrazila aj vo vnútropolitickom vývoji Československa. Zosilnela aktivizácia fašistických strán a skupín. Proti vláde

¹⁾ V súvislosti s účasťou predstaviteľov HLSES vo vláde V. Vilinský v Prítomnosti č. 52, 29. decembra 1934 napísal: „Ľudáci boli vo vláde len kratšiu dobu a akosi prechodne. Rokovalo sa s nimi o vstup do vlády veľmi často. Avšak tieto rokovania len zriedkakedy viedli k cieľu . . . je známa vec, že v opozícii sa žije zápalčivejšie, a preto pohodlne. Ovšem len na krátky čas. Je veľká chyba iných politických strán, že nechali Ľudákov zaháľať v opozícii a neviedli ich k žiadnej sústavnej práci . . .“

²⁾ *Národní shromáždění republiky Československé v druhém desetiletí (1929—1938)*, Praha, 1938, s. 95. Rokovanie bolo búrlivé, ako o tom svedčí zápis: „V oboch snemovniach komunistickí členovia NZ doprevádzali výklad ministerského predsedu výkrikmi ako: „Preč s vládou fašistov a sociálpolitikov“, „Nech žije proletárska revolúcia“, spevom Internacionály a „Rudého praporu“, hlukom na pišťalky, hádzaním prskajúcich guľčiek, búchaním do lavíc, vrhaním snemových tlačív na ministerskú lavicu. Pretože marili rokovanie spôsobom kvalifikovaným v § 52 rokovacieho poriadku, napriek opätovným výzvam predsedu, aby zachovali klud, boli vylúčení z rokovania: 22 komunistických poslancov na 10 schôdzí a 4 senátori na 5 schôdzí. Z poslaneckej snemovni museli byť 4 komunistickí poslanci vynesení parlamentnou strážou zo zasadacej siene a v senáte 1 komunistický senátor. Predsedníctvo poslaneckej snemovne sa okrem toho uznieslo zbaviť vylúčených poslancov poslaneckého platu na budúci mesiac.“

stáli v opozícii fašistickej skupiny Gajdu a Stříbrného, ktoré zahájili boj proti skupine Hradu. Rozpory vo vnútri koalície a vo vnútri jednotlivých politických strán nadobudli na jar 1932 takých rozmerov, že hrozilo vypuknutie vládnej krízy. Do popredia vystúpili aj národnostné rozpory, najmä nemecký problém, otázka nemeckej menšiny.

Na Slovensku sa snažila Hlinkova ľudová strana nacionalistickými a separatistickými heslami odvrátiť pozornosť pracujúceho ľudu od triedneho boja a získať ho pre svoje reakčné ciele. Dovŕšením snáh ľudákov o posilnenie svojich pozícií stala sa politická dohoda Hlinkovej slovenskej ľudovej strany so Slovenskou národnou stranou, s ktorou utvorila v roku 1932 jednotný autonomistický blok.

Aj predstavitelia maďarskej nacionálnej buržoázie sa snažili rozdúchať plameň nespokojností u maďarskej menšiny na Slovensku. Boli to najmä maďarské opozičné strany — Krajinská kresťansko-sociálna strana, ktorú viedol gróf Ján Eszterházy, a Maďarská národná strana na čele so statkárom Jozefom Szentiványm. Zostrenie národnostných rozporov v rokoch krízy viedlo k ďalšiemu vnútropolitickému zoslabeniu republiky.

Všetky bremená krízy sa váľali na pracujúci ľud, rástla nezamestnanosť, klesala životná úroveň más, a preto sa stupňovala radikalizácia más pracujúcich. KSC viedla pracujúci ľud do zostrujúcich sa triednych bojov.

Buržoázny režim v ČSR po neúspešných pokusoch riešiť problémy hospodárskej krízy sa dostal do politickej krízy. Za stúpajúceho náporu revolučnej vlny pracujúcich más a vzrastu nacionálneho hnutia hľadal záchranu aj v zosilňovaní fašizačných tendencií.

Vnútropolitická kríza, ktorá sa prejavovala od jari 1932 vyústila vo vládnu krízu, ktorá sa riešila rekonštrukciou vlády na jeseň 1932, keď Udržalovu vládu vystriedala Malypetrova vláda.

Dňa 24. októbra 1932 prijal prezident republiky demisiu vlády Fr. Udržala, ponechajúc jej členov vo vedení štátnych záležitostí až do zostavenia novej vlády, zostavením ktorej bol poverený predseda poslaneckej snemovne J. Malypetr. Dňa 29. októbra 1932 menoval prezident republiky novú vládu a 3. novembra 1932 predniesol ministerský predseda J. Malypetr vládne programové vyhlásenie v poslaneckej snemovni i v senáte NZ. Program vlády bol poznačený problémami vyplývajúcimi z prebiehajúcej hospodárskej krízy.

V dôsledku svojho menovania predsedom vlády oznámil 29. októbra 1932 J. Malypetr, že sa zrieka úradu predsedu poslaneckej snemovne. 3. novembra 1932 sa uskutočnila voľba nového predsedu poslaneckej snemovne, ktorým sa stal dr. Fr. Staněk.³⁾

Zostaviť túto vládu bolo neobyčajne ťažké pre rozpory v koalícii. Časopis Demokratický střed trefne poznamenal, že bolo ľahšie „povaľiť Udržala, ako

³⁾ *Ročenska Národního shromáždění republiky Československé 1932—1933, Praha 1933, s. 5—6.*

vytvoriť novú vládu.“ Negácia je vždy ľahká a pohodlná, a negácia má v našej politike stále vrch nad pozitívnymi schopnosťami“.⁴⁾

Malypetrova vláda sa sústredila na riešenie hospodárskych problémov v súvislosti s krízou a v politickej oblasti jej cieľom bolo potlačiť opozíciu, predovšetkým však revolučné hnutie, ktoré viedla KSČ. Na ostrom protifudovom kurze sa dohodli všetky skupiny buržoázie.

Vláda navrhla celý rad protidemokratických opatrení, začala odbúravať demokratické práva ľudu, a zaútočila najmä na KSČ. Akcie vlády začali uverejnením vládneho komuniké z 18. apríla 1933, v ktorom vyhlásila, že zamýšľa siahnuť k mimoriadnym opatreniam, ktoré musia byť vykonané v záujme zachovania demokratického poriadku. Krátko potom došlo k prijatiu niektorých zákonov a nariadení, ktoré vláda označovala ako „zákony na obranu demokracie“.

Prvým z týchto opatrení bol „zákon na zmenu a doplnenie zákona č. 325 Zb. z. a n. zo dňa 15. apríla 1920 o rokovacom poriadku poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia“. Zákon znamenal obmedzenie parlamentného prejavu a parlamentnej slobody a praxe. Podobne bol upravený aj rokovací poriadok senátu Národného zhromaždenia. Prijatie týchto zákonov nebolo náhodné. Išlo o to, aby sa mohli využiť pri rokovaní a reakčných osnovách zákonov a prípadne aj zakročovať proti opozičným poslancom a senátorom. Prax ukázala, že boli využívané najmä proti komunistickým poslancom a senátorom.

Odhlasovanie zmocňovacieho zákona 9. júna 1933 dávalo vláde rozsiahle plné moci, na základe ktorých mohla diktátorsky a bez parlamentu rozhodovať o dôležitých hospodárskych a politických opatreniach. Postupne sa uskutočnili ďalšie reakčné zásahy, bol zostrený zákon na ochranu republiky a tlačový zákon, bola predĺžená platnosť zákona o mimoriadnych policajných opatreniach. Na jeseň 1933 bol prijatý zákon o zastavení činnosti a rozpúšťaní politických strán, ktorý sa verejnosti zdôvodňoval potrebou zasiahnuť proti nemeckým fašistickým

⁴⁾ Demokratický stred, č. 40—41, 28. októbra 1932. V súvislosti s vládnu krízou sa v tomto časopise píše: „Sme v plnej politickej kríze. Doposiaľ sme trpeli väčšími či menšími nesnázami. Teraz je naša politika v kríze. Ľudia vidia, len čo je najpatrnejšie. Príčinou krízy nie je len spor o zníženie plátov štátnych zamestnancov. Táto otázka len priostrila krízu, ktorej príčiny sú oveľa horšie. Celá naša politická sústava sa láme. Sústava, ktorá mala za heslo demokraciu, ale nie za opravdový základ. . . . Sústava, ktorá pohrdajúc s ideou povýšila vzájomné balamutenie a napaľovanie na princíp politického umenia. Sústava, ktorá netrpíac kritiku a nie súc schopná diskusie, dusila slobodnejšie myslenie a odvážnejšiu iniciatívu. Sústava, ktorá poistila moc tým, ktorí sa k nej včas dostali, a bráni mladším a sviežejším silám, aby rozvinuli svoju energiu.

. . . Kríza vodcov je jednou z príčin a zároveň jedným zo zosilňovačov všeobecnej našej politickej krízy. Ale nikde sa nemyslí na to, uvoľniť cestu mladším.

Politická situácia sa nezlepšila, pomery medzi stranami sa nevyjasnili, vláda je váhavejšia, ako bola. Na politickej oblohe visí mrak, ktorý sa stále zväčšuje. Najsilnejšia vládna strana je vo vážnej kríze a rýchlo z nej nevyjde. Kríza agrárnej strany trvá, stala sa už trvalým zjavom našej politiky. A potrvá veľmi dlho, iste aspoň po celé terajšie parlamentné obdobie, či bude dodržaná jeho zákonná lehota, alebo bude skrátená predčasnými voľbami. Kríza je hlboká, týka sa osôb i pomerov v strane . . .

stranám, avšak v skutočnosti bol základom teroristického taženia proti KSČ a robotníckym organizáciám. Zákon priamo ohrožoval existenciu KSČ, na rozpustenie ktorej naliehali reakčné kruhy buržoázie.⁵⁾

V tomto období ťaženie proti KSČ vyvrcholilo. Na jeseň 1933 a v roku 1934 bola KSČ takmer zatlačená do ilegality a mnoho pokrokových organizácií bolo rozpustených. Dvakrát za sebou po troch mesiacoch, od októbra 1933 do mája 1934 bola zastavená bezmála celá legálna stranícka tlač a časopisy masových revolučných organizácií. 1. júna 1934 došlo k rozsiahlym policajným opatreniam proti ÚV a ďalším inštitúciám KSČ obsadením budov, prehliadkami kancelárií, zabaveniu písomných materiálov i materiálov redakcií. Súčasne bola vykonaná policajná prehliadka aj v klube poslancov a senátorov KSČ. Bolo to v ČSR prvý raz, kedy bola takto hrubo porušovaná parlamentná imunita voči legálnej strane, a to priamo v budove Národného zhromaždenia. Dňa 5. júna predniesol v poslaneckej snemovni s. Procházka vyhlásenie klubu poslancov a senátorov KSČ k súdnym a policajným prehliadkam v parlamentných miestnostiach KSČ, v ktorom sa o.i. hovorí: „Vznášame proti tomuto postupu najostrejší protest a pranierujeme najmä postup ‚socialistických‘ zástupcov vo vláde a v prezídiu poslaneckej snemovne a senátu, ktorí hovoria o ‚obrane demokracie‘, sami sedia za jedným stolom s najhoršími fašistickými reakcionármi, ale voči robotníckej strane šliapu oboma nohami najelementárnejšie politické právo, právo na parlamentnú imunitu.“

Už samotná zámienka k prehliadke vrhá ostré svetlo na „demokratickú“ politiku terajšej vlády. Zámienkou bolo hľadanie textu prehlásenia nášho klubu k voľbám prezidenta Masaryka. Na základe tohto prehlásenia chce vláda proti nám zorganizovať ‚velezradný‘ proces. Pranierujeme znova, že je to v ČSR tiež prvý raz, kedy za prejav v parlamente má byť niekto súdne trestaný, nehľadiac ani na to, že je tým šliapaný ústavný zákon o voľnosti prejavu poslanca v parlamente . . . Ale okolnosti, za ktorých došlo k prehliadkam a aj ich priebeh ukázali, že išlo o viac, o to, aby vyvolali atmosféru potrebnú pre všeobecný pogrom na komunistov . . . Nás nezlomíte, neustaneme v boji proti vám a vášmu systému.“⁶⁾ Ale strana i v týchto ťažkých mesiacoch vydržala nápor triedneho nepriateľa a snažila sa utvárať jednotný front pracujúcich.

Československej buržoáznej vláde sa nepodarilo vyriešiť ani jeden z páľčivých problémov, ktoré priniesla kríza, ani zabrániť jej hospodárskym a politickým

⁵⁾ *Národné zhromaždenie*, cod., s. 143—146: „Dňa 17. októbra 1933 predložila vláda osnovu zákona o zastavení činnosti a rozpúšťaní politických strán, ktorým sa zákonne mala upraviť „účinná obrana proti politickým stranám, podvracajúcim základy štátu“. Osnova sa stala zákonom už 25. októbra 1933 a zákon mal platiť do 1. januára 1935; jeho platnosť bola však predĺžená zákonom z 20. decembra 1934 do 1. januára 1936 a potom zákonom z 13. mája 1936 do 1. januára 1937 a znovu zákonom z 18. decembra 1936 do 1. januára 1938. NZ nepokladalo ďalšie predĺženie za taktické napriek tomu, že vláda podala 10. decembra 1937 návrh, aby sa tak stalo do 1. januára 1939.“

⁶⁾ *Rudé právo* č. 55, 7. júna 1934.

dôsledkom. Okrem triednych protikladov existovali rozpory aj vnútri vládnucej triedy, ktoré v samom buržoáznom tábore viedli k zostreniu boja o moc.

V posledných mesiacoch roku 1933 a začiatkom roku 1934 sa v dôsledku krízy stávali stále citelnejšie pre celé československé hospodárstvo. Stále klesala možnosť vývozu. Vláda za týchto podmienok pripravovala devalváciu koruny. Vo vláde však došlo k rozporom a vedenie národnodemokratickej strany, ktoré nesúhlasilo s týmto opatrením, oznámilo ministerskému predsedovi, že odvoláva svojho zástupcu dr. J. Matouška z vlády. Keďže rokovania neviedli k cieľu, ministerský predseda bol nútený podať prezidentovi republiky demisiu vlády, ktorá bola prijatá, a 14. februára 1934 bola menovaná druhá Malypetrova vláda (v poradí už trinásta).

Význačnou vnútropolitickou udalosťou v roku 1934 sa stala aj voľba prezidenta republiky. Dňa 10. mája 1934 zvolal predseda vlády Jan Malypetr podľa § 38 ústavnej listiny Národné zhromaždenie k voľbe prezidenta republiky. Voľba sa konala 24. mája 1934 dopoludnia v historickom Vladislavskom sále Pražského hradu. Na spoločnej schôdzke oboch snemovní sa zúčastnilo 420 členov Národného zhromaždenia — 281 poslancov a 139 senátorov. Z odovzdaných 418 platných hlasovacích lístkov obdržal T. G. Masaryk 327, Kl. Gottwald 38 a 53 lístkov bolo prázdnych. Po štvrtý raz bol za prezidenta ČSR zvolený T. G. Masaryk, ktorý po prejave predsedu poslaneckej snemovne dr. Fr. Staňka vykonal sľub na ústavu.⁷⁾

T. G. Masaryk bol zvolený hlasmi všetkých českých a nemeckých buržoáznych a reformistických strán, čím sa navonok malo utvárať zdanie „jednoty“ pod Masarykovým vedením. Pod kepienkou „jednoty“ mohli súperiace skupiny — vládny tábor i „národná opozícia“ — preskupovať svoje sily.

Komunistická strana Československa nehlasovala za T. G. Masaryka, ale navrhla vlastného kandidáta — Klementa Gottwalda. Stanovisko KSČ je vyjadrené v letáku „Nie Masaryk — ale Lenin“, ktorý Sekretariát ÚV KSČ rozoslal všetkým organizáciám 10. mája 1934 a v ktorom odhalila podvod s „jednotou“ pri prezidentských voľbách a vyzývala pracujúcich, aby vstúpili do „frontu boja proti fašizmu a vojne, ktorý vedie a organizuje komunistická strana, na tú cestu, ktorou šiel ruský proletariát — na cestu Leninovu.“⁸⁾ Jeho publikovanie dalo podnet k novej vlně prenasledovania revolučného robotníckeho hnutia. Už na zasadnutí poslaneckej snemovne 15. mája zakročil miestopredseda Stivín proti poslancovi Dvořákovi, ktorý chcel vyjadriť stanovisko KSČ k voľbe prezidenta a po troch napomenutiach mu odňal slovo. Na Kl. Gottwalda, V. Kopeckého, J. Krosnářa a J. Štetku bol vydaný zatykač. Rudé právo napísalo, že na schôdzi poslaneckej snemovne prehovoril duch pogromu a že služobníci buržoázie skú-

⁷⁾ *Ročenka Národního shromáždění republiky Československé 1933—1934*, Praha 1934, s. 12.

⁸⁾ „Za chlieb, prácu, pôdu a slobodu.“ *Zborník dokumentov k II., III., IV., a V. zväzku Spisov Klementa Gottwalda*, SVPL, Bratislava, 1954, s. 526—529.

šajú priame útoky proti komunistom zatiaľ na parketách parlamentu, ale ich snahou je, aby sa pogromové akcie a štvanice preniesli z parlamentu i na ulice.⁹⁾

KSČ zdôrazňovala, že jej kandidatúra je „kandidatúrou triednou, protestnou, demonštračnou“. Nezáleží na parlamentnom výsledku prezidentských volieb. Záleží na tom, aby si proletariát aj pri tejto príležitosti uvedomil nezmieriteľnú priepasť jeho záujmov so svetom kapitalistickým, aby si uvedomil svoju dejinnú úlohu. Kandidatúra komunistu na funkciu prezidenta republiky, vybudovanej na zásadách súkromného vlastníctva, je len pomôckou mimoparlamentného rozhodujúceho triedneho boja.

Strany finančného kapitálu, priemyslu, veľkostatkárov, cirkví, reakčnej časti malomeštiactva, robotníckej byrokracie a aristokracie spojili sa k spoločnej manifestácii. Okázale osvedčujú, že niet medzi nimi zásadných rozdielov, že bránia všetci doterajší spoločenský poriadok a štátne zriadenie proti náporu robotníckej triedy, ktorá sa derie k moci. Proti stranám spojenej reakcie sa stavia strana triedne uvedomelého proletariátu, strana komunistická. Komunistická protikandidatúra je znamením boja. Nie osoby proti osobe, ale svetového názoru proti svetovému názoru, triedy proti triede“.¹⁰⁾

Činnosť strany v prevolebnom období mimoriadne pozorne sledoval štátny aparát. Svedčí o tom list Prezídia Krajinského úradu okresným náčelníkom a policajným úradom, v ktorom prikazuje, aby úrady pozorne sledovali, či KSČ a jej zložky pripravujú v súvislosti s nastávajúcimi prezidentskými voľbami akcie a prejavy, na ktorých by chceli prejaviť odpor proti jeho voľbe. Žiada, aby komunistické akcie a prejavy boli energicky zamedzené a proti ich organizátorom bolo zakročené podľa zákona na ochranu republiky. V deň voľby prezidenta a bezprostredne predchádzajúcich i nasledujúcich dňoch mali úrady urobiť náležité bezpečnostné opatrenia, zakázať, resp. rozpustiť schôdze a iné akcie KSČ.¹¹⁾

O tvrdom zásahu štátneho aparátu proti KSČ svedčí aj fakt, že v Rudom práve 25. mája bol zabavený cenzúrou prakticky celý článok, v ktorom sa popisoval priebeh voľby prezidenta republiky. I tento postup cenzúry — zdôraznilo Rudé právo — ktorá nekonfiškovala len politické, hodnotiace časti článku, ale líčenie priebehu voľby „je priamo neuveriteľný, ak uvážime, že šlo o voľbu prezidenta, teda opisovanie aktu, ktorému prikladá celá tlač význam vrcholného ústavného demokratického aktu“.¹²⁾ Tento postup je o to zarážajúcejší, že išlo o politickú stranu, ktorá mala v parlamente 43 poslancov zvolených troma štvrtinami milióna voličov a ktorá postavila vlastného kandidáta na úrad prezidenta a mala teda nielen právo, ale povinnosť informovať o priebehu voľby svojich prívržencov

⁹⁾ *Rudé právo* č. 39, 17. mája 1934.

¹⁰⁾ *Rudé právo*, č. 43, 23. mája 1934.

¹¹⁾ A ÚML ÚV KSS, f. KSČ, i.j. 268.

¹²⁾ *Rudé právo* č. 36, 26. mája 1934.

a širokú verejnosť. Rudé právo sa preto muselo obmedziť na prevzatie a citovanie článkov z meštiackej tlače.

Opätovné zvolenie T. G. Masaryka prezidentom republiky privítala všetka meštiacka i reformistická tlač jasotom. Hlavným dôvodom, prečo sa buržoázne i reformistické strany zhodli na jednotnej voľbe T. G. Masaryka a prečo jeho zvolenie tak hlasito a radostne vítali, bol ich svorný záujem na upevnení Masarykovej autority. Aj keď rozpory medzi politickými frakciami buržoázie boli inak veľmi ostré a aj keď časť buržoázných kruhov mala proti skupine Hradu silné námietky (pozri voľby v roku 1927) a opozičné stanovisko vyplývajúce z rozporov vo faktických otázkach, predsa v danej chvíli ustúpili tieto rozpory do pozadia. U všetkých strán vládnych i opozičných zvíťazila snaha neotriasť nijako autoritou T. G. Masaryka, ale naopak posilniť ju jednotnou, demonštratívnu opätovnou voľbou a tým upevniť pozície buržoázie ako vládnucej triedy. Že táto „jednota“ bola veľmi labilná a nestála, ukázalo sa už o rok v prezidentských voľbách v decembri 1935.

V roku 1934 došlo k veľmi závažnej udalosti aj v oblasti zahraničnopolitickej, keď 9. júna 1934 ČSR uznala ZSSR de iure a nadviazala s ním vzájomné diplomatické styky. Týmto aktom sa skončila sedemnásťročná nepriaznivá etapa v oficiálnych československo-sovietskych vzťahoch. Znamenalo to súčasne krach protisovietskej politiky pravicových síl v Československu.

16. mája 1935, krátko pred parlamentnými voľbami, bola podpísaná československo-sovietska spojenecká zmluva, ktorá nadväzovala na francúzsko-sovietsku zmluvu, a československá vláda ju uzavrela v dôsledku zhoršeného medzinárodného postavenia ČSR. Podpísanie zmluvy bolo úspechom rastúceho protifašistického hnutia a dlhodobého úsilia komunistov a ostatných pokrokových síl v Československu za uznanie ZSSR a spoluprácu s ním a v pozitívnom smere ovplyvnilo aj výsledky parlamentných volieb. Strany vládnej koalície sa snažili využiť podpísanie zmluvy pre svoje volebné úspechy stavajúc sa do pozície stúpcov spojenectva so Sovietskym zväzom. Rudé právo 17. mája 1935 právom upozornilo, že vládne kruhy urobili tento krok pod tlakom nutnosti a „proletariát Československa si nerobí ani najmenšie ilúzie o charaktere priateľstva českej buržoázie a jej lokajov k soviетom. Proletariát pozná týchto novopečenných priateľov Sovietskeho zväzu príliš dobre. Proletariát Československa si je plne vedomý toho, aké motívy dnes nútia nepriateľov Sovietskeho zväzu, aby sa zahalili do plášťa sovietskeho priateľstva“.

Za takejto zložitej vnútro politickej a zahraničnopolitickej situácie prezident republiky 17. apríla 1935 rozpustil Národné zhromaždenie a vláda 20. apríla vypísala voľby do parlamentu na 19. mája 1935. Volieb sa zúčastnilo 16 politických strán.¹³⁾

¹³⁾ *Ročenka Národního shromáždění republiky Československé, 1934—1935, Praha 1935, s. 20.*

Hneď po rozpustení Národného zhromaždenia začali horúčkovité prípravy k voľbám. V predvolebnej kampani sa silne angažovali fašistické skupiny, ktoré patrili do tábora buržoázie. Reakcia sa domnievala, že sústredeným náporom dosiahne potrebné úspechy a nastolí pravicovú diktatúru. Hlavnými silami reakcie boli: agrárna strana, Národné zjednotenie, Hlinkova slovenská ľudová strana a nacionalistické strany národnostných menšín, ktoré dostali obrovské prostriedky na predvolebnú kampaň. Napr. už 11. mája bolo dokázané, že vodca fašistickej národne zjednotenej mládeže rokoval s nemeckým a talianskym konzulom o finančnú podporu. V predvolebnej kampani využili všetky metódy od demagógie, cez podvody, korupciu až po národnostné štvanie, aby získali hlasy voličov.¹⁴⁾ Meštiacka tlač hlásala úplnú porážku KSC v budúcich voľbách. Sociálno-demokratická tlač rozširovala správy, že KSC stratila kontakt s masami, a tiež vytrvalo prorokovala úplný krach komunistov vo voľbách a spolu s národnými socialistami bojovala rôznymi ohováračkami proti komunistom, aby od nich odviedla masy voličov.

Veľmi výraznú antikomunistickú propagandu viedli v predvolebnom boji ľudáci, ktorí vyzývali k zastaveniu činnosti KSC, odmietali uznanie ZSSR československou vládou, zúrivo napadali prípravy na uzavretie a po 16. máji 1935 i podpísanie československo-sovietskej zmluvy. Svedčí o tom článok jedného z vedúcich činiteľov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, Karola Sidora, ktorý v decembri 1934 v Slováku napísal, že sa nebudú „ľahostajne dívať na šírenie komunizmu a jeho učenia u nás. Budeme bojovať proti komunizmu, ale i proti tým, ktorí sa s ním bratříckujú a umožňujú mu rúcať naše slovenské a kresťanské duchovné hodnoty. V tomto ohľade už pri budúcich voľbách budeme mať celé Slovensko za sebou“.¹⁵⁾

V podobnom duchu prebiehali aj predvolebné schôdze, prejavy a iné akcie

¹⁴⁾ SÚA SSR, KU č. 16 000/35 prez. 105. O situácii v predvolebnej kampani podáva svedectvo aj vyhláška o ochrane volebnej slobody, ktorú bol nútený vydať 10. mája 1935 krajský prezident, hovorí sa v nej: „Rôzne zjavy svedčia o tom, že volebný boj nadobúda na Slovensku foriem nezlučiteľných s platným právnym poriadkom. V posledných dňoch priniesla denná tlač správy, že aj duchovní sa dávajú strhnúť k neprípustnému využitiu svojho postavenia. Upozorňuje sa preto dôrazne na dosiaľ platné trestné ustanovenia zákonného článku XVI/1899 a zákonného článku XVII/1918, ako aj na ustanovenia zákona proti útisku č. 309 z r. 1921. Zvlášť sa upozorňuje na ustanovenie § 170 zákonného článku XV/1899, podľa ktorého sa trestá väzením do jedného roku a peňažitým trestom do Kč 5000 a stratou volebného práva ten duchovný, ktorý v miestnosti, určenej k náboženskému obradu alebo v zhromaždení náboženského rázu učiní vyjadrenie smerujúce k tomu, aby bol vykonaný vplyv na výsledok voľby, alebo ktorý k tomu účelu sfubuje účasť v duchovných milostiach, alebo vyhráža cirkevnými trestami, alebo užije predmetov náboženskej úcty, alebo predmetov určených k cirkevným obradom na voličských schôdzach alebo sprievodoch, alebo ktorý dovoli, aby k takému účelu ich užili iné osoby. Okrem toho hrozí duchovným, ktorí by sa previnili proti uvedeným ustanoveniam, strata doplnku kongruy podľa § 7 zák. čl. XIV/1898 v znení zák. čl. XIII/1909.“

¹⁵⁾ Slováku, 15. decembra 1934 (pozri aj DAV č. 1/1935).

maďarských nacionalistických strán v oblastiach obývaných maďarskou menšinou.

Na voličov sa letákom obrátili aj bývalí členovia KSČ, renegáti — Jozef Hais, bývalý ústredný tajomník rudých odborov, Oldřich Formánek, bývalý tajomník kladnianskeho kraja KSČ, Herman Tausik, bývalý poslanec NZ, Jozef Bubník, bývalý poslanec a dôverník pražského kraja KSČ a dr. Ján Skála, býv. námestník primátora, a vyzývali voličov, aby odmietli voliť komunistickú stranu a aby podporili štátotvorné socialistické strany.¹⁶⁾

Do parlamentných volieb v máji 1935 išla KSČ a protifašistickým programom, odhalila špekulácie reakcie s parlamentnými voľbami a usilovala sa o jednotný postup s reformistickými stranami proti fašistickým skupinám. Pod vplyvom KSČ konali sa na mnohých miestach spoločné demonštrácie robotníkov a ostatných pracujúcich proti fašistickým skupinám a za jednotný front demokratických síl. Už 28. apríla bolo rozbitých po spoločnom nástupe komunistických a sociálno-demokratických robotníkov mnoho fašistických predvolebných schôdzí. 29. apríla sa podarilo rozbiť Henleinovu schôdzu v Znojme a v ten istý deň vyhнали Gajdu z Chrudimi. K podobným akciám dochádzalo aj v ďalších týždňoch predvolebnej agitácie.

V Prahe zoznámila KSČ so svojim predvolebným programom voličov na 43 zhromaždeniach. Najväčšie z nich sa konalo v Lucerne za účasti štyritisíc osôb. Na pražských uliciach takmer denne dochádzalo k protifašistickým demonštráciám, k ostrým stretnutiam s fašistickými a fašizujúcimi skupinami. Sila a početnosť týchto demonštrácií krátko pred voľbami celkom vytlačili fašistov z pražských ulíc.¹⁷⁾

Sekretariát ÚV KSČ rozoslal organizáciám veľmi podrobné materiály k príprave predvolebnej kampane, pokyny pre okresné vedenia KSČ k voľbám „Čo musí vedieť okresný zmocnenec KSČ“, pokyny a tézy k vystúpeniam na predvolebných schôdzach a verejných zhromaždeniach, brožúru „O pripravách k voľbám“, brožúru „Agitačné metódy a prostriedky pre volebné obdobie 1935“ a mnoho ďalšieho propagačného a agitačného materiálu.¹⁸⁾

¹⁶⁾ A ÚML ÚV KSČ, F. 19/5/1204.

¹⁷⁾ Komunisté a Praha, vydal DPV MV KSČ, Praha 1983, s. 131.

¹⁸⁾ A ÚML ÚV KSČ, F. 19/5/725; A ÚML ÚV KSS F. KSČ a.j. 216.

V uznesení Říšské konference KSČ o některých úlohách volební kampane se uvádí: „KSČ ve svém boji o uskutočnění jednotného proletářského frontu naráží nejvíce po uchopení se moci Hitlerem na největší odpor sociální demokracie, která pod zástavou „obrany demokracie“, „ochrany republiky“ atd. uskutečňuje spolupráci s buržoazií. Pomocí těchto hesel pokoušejí se vodcovia sociální demokracie vnést zmatek do řad robotnické třídy a paralyzovat snahy KSČ o utvoření JF. Brzdou rozvinutia JF sú pusté šovinistické štvaniče, ktoré robí buržoázia všetkých národností najmä po sárskom hlasovaní a po zavedení všeobecnej brannej povinnosti v Nemecku. Preto musíme pri svojom vystupovaní a pri svojich snahách o uskutočnenie JF, ktorá musí prestúpiť celkovú politiku strany, vystupovať s takými heslami a požiadavkami pred masou, ktoré ju presvedčia o potrebe JF.“

V súčasnej situácii musíme urobiť tieto otázky strediskom boja k utvoreniu jednotnej proletárskej fronty:

1. Boj proti buržoázii, proti núdzovým nariadeniam, za dem. práva, zhromažďovaciu slobodu atď., a proti nebezpečeniu otvorenej fašistickej diktatúry.

2. Boj proti kap. ofenzíve, za hospodárske požiadavky všetkých vrstiev pracujúcich a za prevalenie následkov krízy na buržoáziu.

3. Boj proti šovinizmu, boj proti národnostnému útlaku Nemcov, Slovákov a pre zabezpečenie národnostnej samostatnosti českého národa.

Zatiaľ čo KSČ rozvinie tieto otázky, využije terajšiu kampaň k parlamentným voľbám k rozvinutiu širokého hnutia jednotného proletárskeho frontu a k mobilizácii najširších mas k revolučnému protifašistickému boju.

Aby sme tieto úlohy plnili, musíme v priebehu bojovej kampane, vychádzajúcej z nášho základného hesla „soviety — jediná záchrana“, ktoré vyplýva zo sovietskeho programu KSČ, sústrediť sa na tieto hlavné body:

a) Boj za demokratické práva, obhajoba demokratických práv RT je možná jedine po ceste jednotnej proletárskej fronty, ktorú ukazuje komunistická strana.

Naproti tomu vedie sociálnou demokraciou prevádzaná politika spolupráce s buržoáziou k odbúraniu týchto demokratických práv. Odbúravanie demokratických práv, olupovanie robotníckej triedy o možnosti legálneho boja sú faktickou pomocou pre fašistov, ktorých organizácie zostávajú nedotknuté od českej buržoázie a od terajšej vlády. V boji za demokratické práva pracujúcich musia všetci komunisti poukázať na veľký význam rozšírenia sovietskej demokracie, vykonanej VII. zjazdom soviетov. Musia pri tom zdôrazniť heslo: „žiadne práva fašistom, všetky práva robotníkom!“

b) Boj proti kapitalistickej ofenzíve musí byť vedený ako boj za prevalenie bremena krízy na buržoáziu. Tu musí byť predovšetkým proti „hospodárskemu programu“ meštiackych strán a sociálnych demokratov postavený náš sovietsky program... Musíme sa tiež pre všetky denné požiadavky pracujúcich mas mimo robotníkov, predovšetkým pre roľníkov, postaviť naše konkrétne akčné heslá a týmto spôsobom spojiť parlamentný boj s mimoparlamentným.

c) Boj proti národnostnému potlačovaniu Nemcov, Slovákov atď. a za zabezpečenie národnej samostatnosti českého národa. Nebezpečenie, ktoré dnes hrozí samostatnosti českého národa je výsledkom onej politiky, ktorú doposiaľ vykonávala buržoázia so soc. demokraciou. Nie nacionálne štvánice, ale len bratský zväzok pracujúcich všetkých národov môže uskutočniť národnostnú slobodu všetkých národov Československa a zabezpečiť aj národnostnú samostatnosť českého národa. KSČ pôsobí najviac k tomu, aby pracujúci všetkých národov boli politicky, sociálne a kultúrne povznesení, pretože českých komunistov boli najviac, že po stáročnej porobe stalo sa Československo následkom politiky buržoázie a soc. demokracie krajinou nacionálneho útlaku nečeských národov a národnostných štvánic. Ich boli najviac, že následkom tejto politiky je opäť ohrozená samostatnosť českého národa. Cesta českej buržoázie a sociálnej demokracie vedie k vzájomnému rozoštvávaniu pracujúcich rôznych národností. Práve tým rastie aj nebezpečenie pre národnú samostatnosť českého národa. Potlačovaním pracujúcich iných národov rozduchuje česká buržoázia šovinistické nálady, ktorých využívajú Hitler, Horthy a Pilsudský a ich kontra-revolučným fašistickým cieľom. Preto môže byť zabezpečená národná samostatnosť českého národa len po ceste, ktorú ukazuje komunistická strana. To dokazuje príklad Sovietskeho zväzu... Preto je treba rozvinúť všetkými prostriedkami myšlienku spojenectva a spoločného boja českých pracujúcich s pracujúcimi ostatných národov.

Zatiaľ čo KSČ ako doposiaľ zasadne uznáva právo na sebaurčenie národov až do odtrhnutia pre všetky potlačené národy, musí pracujúcim masám týchto národov prehlásiť:

1. Že v terajšej situácii pripojenie týchto národov k niektorému z existujúcich fašistických štátov (Nemecko, Maďarsko, Poľsko) odporuje triednym záujmom proletariátu a pracujúcich. To by neznamenal národnostné oslobodenie, ale otroctvo pod krutou fašistickou diktatúrou.

2. Že sa nesmú preto v boji proti národnostnému útlaku čes. buržoáziou orientovať na akýkoľvek

Predvolebnú výzvu „Komunizmus — jediná záchrana“, ktorú koncipoval Kl. Gottwald, adresovala KSČ všetkým pracujúcim Československa. Okrem požiadaviek žiadajúcich odstránenie biedy, zlepšiť sociálne postavenie pracujúcich, poukazuje v nej strana najmä na nebezpečie, hroziace československému pracujúcemu ľudu od vnútornej i zahraničnej reakcie.

Klement Gottwald vo výzve hovorí: „Dnešný vládny režim skrachoval úplne. Skrachoval vo svojej vnútornej politike — nadelil ľudom hlad a okovy neslobody. Skrachoval vo svojej zahraničnej politike — priviedol pracujúcich na pokraj vojnových priepastí... Pokusy kapitalistov o záchranu tohto poriadku ženú pracujúci ľud a všetky národy Československa do katastrofy! Hrozí katastrofa — katastrofa hladu, fašizmu, vojny a národnej poroby! Všetkému pracujúcemu ľudu hrozia ďalšie útoky na existenciu!

Českému národu hrozí strata národnej samostatnosti, hrozí mu nová národná poroba. Pracujúcemu ľudu všetkých ostatných národov Československa hrozí

zväzok s agresormi zahr. fašizmu, že musia posilniť nacionalistickú agitáciu svojej vlastnej buržoázie a že svoje národnostné oslobodenie môžu doceliť len v spoločnom boji s českými pracujúcimi.

3. Pri svojej agitácii na právo na sebaurčenie až do odtrhnutia zdôrazňujú komunisti, že táto požiadavka neznamena povinnosť odtrhnúť sa, ale aj právo jednotlivých národov vstúpiť do zväzu s českým národom. Tak napr. KSČ uznávajúc pre Slovensko právo sebaurčenia až do odtrhnutia súčasne zdôrazní, že toto právo nevyklučuje možnosť, že slovenské oblasti, ak to slovenský národ rozhodne, zostanú slobodnou republikou v rámci jediného sovietskeho Československa.

Komunisti vystúpia za pevný zväzok so Sovietskym zväzom o.i. i preto, lebo sovietsky štát je jediný štát, ktorý robí dôslednú mierovú politiku a vystupuje za národnú samostatnosť všetkých malých národov a za slobodu všetkých potlačených národov aj pre zabezpečenie národnej samostatnosti českého národa má pevný zväzok so Sovietskym zväzom rozhodujúci význam. Česká buržoázia je vo svojej terajšej politike voči Sov. zväzu dvojaká, kolísajúca, nedôsledná, vždy hotová pri zmene medzinárodnej situácie zúčastniť sa protisovietskych piklov. V tejto súvislosti je politicky a takticky mimoriadne dôležité, aby sme boli na poplach proti tendenciám, vyskytujúcim sa stále viac zvlášť u najpravejšieho krídla českej buržoázie dorozumieť sa s Hitlerom. Tieto tendencie musí KSČ čo najostrejšie potierať a ich nositeľov odhaľovať ako najväčších hazardérov s národnostnou samostatnosťou čes. národa.

KSČ musí ukázať masám, že politika českej buržoázie a sociálnej demokracie je najväčším nebezpečím i z hľadiska odrazenia fašistických útokov zvonku. KSČ zdôrazní preto, so zreteľom k nebezpečeniu takéhoto fašistického útoku, že jej otázka národnostnej samostatnosti českého národa nie je ľahostajná, avšak ona vychádza z poznania, že česká buržoázia a jej vláda nie sú schopné zaistiť túto samostatnosť, ale že naopak, politika českej buržoázie znemožňuje odrazenie fašistického útoku. Tým, že česká buržoázia a jej vláda potláča revolučné triedne organizácie proletariátu, tým, že podporuje fašistické organizácie, tým, že používa proti aktívnemu protifašistickému boju pracujúcich más výnimočných zákonov, tým, že roľníckym masám berie strechu nad hlavou a roľnícke masy vháňa do katastrofy, tým, že posilňuje potlačovanie ostatných národov v Československu, tým, že zaujíma proti Sovietskemu zväzu dvojakú pozíciu podkopáva základňu pre úspešné odrazenie fašistických útokov.

Len v slobodnom zväzku národov, len vo zväzku pracujúcich Československa so Sov. zväzom bude zabezpečená samostatnosť českého národa. To znamená najširšiu jednotnú frontu robotníckej triedy a pracujúcich Československa proti politike fašizácie a proti šovinizmu, rozšírením JF na všetko pole triedneho boja a boja za národné oslobodenie.“

nebezpečenstvo, že bude vydaný napospas hrôzam nemeckého, poľského a maďarského fašizmu . . .

Obviňujeme českú buržoáziu, jej meštiacke strany i vládne strany socialistickej, že celou svojou politikou ohrozujú samostatnosť českého národa!

Buržoázia je neschopná dať ľudu chlieb a ľudské práva. Buržoázia je neschopná zachrániť samostatnosť českého národa a ochrániť zároveň i ostatné národy Československa pred hroziacim útokom medzinárodnej fašistickej reakcie. Buržoázia vedie ľud Československa do katastrofy . . .

Odvolávajú sa v týchto osudných chvíľach na vlastnú skúsenosť všetkého pracujúceho ľudu, hovoríme: jedine komunizmus môže zachrániť pracujúci ľud Československa pred hroziacou katastrofou hladu, fašizmu, vojny a národnej poroby . . .

Jedine komunizmus ukazuje cestu k záchrane. A preto sa pod jeho zástavou sústreďí všetok pracujúci ľud i v týchto voľbách.“¹⁹⁾

Aj na Slovensku rozvinula KSC intenzívnu predvolebnú kampaň. Už na začiatku predvolebného boja vydali stranické orgány viaceré obežníky, plagáty, letáky, brožúry, inštrukcie pre orgány a organizácie KSC i výstižné materiály pre referentov na predvolebné schôdze. Klement Gottwald zdôrazňoval, že len „pod zástavami komunizmu je cesta k slobode slovenského ľudu. Voláme k slovenskému pracujúcemu ľudu: Neverte Hlinkovým agentom! Zeňte od svojich prahov tých čiernych vtákov, za ktorými sú skrytí slovenskí fabrikanti, veľkostatkári, vaši úhlavní nepriatelia!“.²⁰⁾

Predvolebnú kampaň viedla KSC pod heslami obrany demokracie, boja proti fašizmu, proti ofenzíve kapitálu, za hospodárske a sociálne požiadavky pracujúcich, za spravodlivé riešenie národnostnej otázky. Predvolebná kampaň do obidvoch komôr československého parlamentu kulminovala v čase, keď sa triedne boje na Slovensku po dočasnom poklese v rokoch 1933—1934 začali prudko rozvíjať, keď silnelo na základni jednotného frontu organizované hnutie robotníckej triedy, nezamestnaných a maloroľníckych más za ich najdôležitejšie hospodárske a politické požiadavky.

V pokynoch ÚV KSC k voľbám sa zdôrazňovalo, že z predvolebného boja je potrebné urobiť veľkú protifašistickú mobilizáciu, pretože snahou reakčných kruhov finančného kapitálu je získať veľký volebný úspech. K tomu bolo potrebné získať do spoločných akcií aj príslušníkov iných politických strán, najmä sociálnodemokratickej a národnosocialistickej strany. V spojení s predvolebnou agitáciou a propagandou mali sa organizovať aj akcie proti vojne, hladu, fašizmu, za chlieb, prácu a demokraciu. Boj za demokratické práva a proti zvláštnym opatreniam proti KSC sa spájal s úsilím posilňovať rady KSC a utváraním silnej bojovej fronty robotníckej triedy pod heslom „fašistom žiadnych práv, všetky

¹⁹⁾ G o t t w a l d, K.: *Spisy*, zv. 6, Bratislava, SVPL 1953, s. 134—158.

²⁰⁾ Tamtiež, s. 152.

práva patria robotníkom“. Strana si bola vedomá, že len vtedy, keď si v praxi denných bojov získa autoritu dobrého vodcu, získa aj sympatie pracujúcich mas. Upozorňujeme na to, že „budeme pracovať v ťažkých podmienkach teroru a perzekúcie . . . budeme nútení viesť boj za každú piť legality našej volebnej agitácie a propagandy, ba i za možnosť legálnej existencie a kandidovania KSC . . . Už teraz treba rozvinúť kampaň proti chystanému zákonu O registrácii politických strán, ktorý má postihnúť KSC, proti zhoršeniu volebného práva, ktoré sa chystá.“. Preto v súvislosti s politicko-organizačnou prípravou k voľbám sa zdôrazňovala aj úloha „konkretizovať politickú líniu v jednotlivých oblastiach, okresoch, závodoch a obciach“.²¹⁾

Buržoázny štátny aparát aj v tejto predvolebnej kampani tvrdo zasahoval proti KSC, zabavoval letáky, nepovoľoval ich rozširovanie a pod.²²⁾ Na Slovensku sa tak konalo na základe príkazu Prezidia Krajinského úradu prednostom politických a štátno-policajných úradov, v ktorom žiada, aby sa predvolebným akciám KSC venovala mimoriadna pozornosť. Zásahy štátnych úradov dosiahli také rozmery, že 14. mája uverejnili aj komunistickí senátori a poslanci sťažnosť na to, že úrady sústavne zakazujú predvolebné prejavy KSC. Predvolebnej agitácie sa nemohol osobne zúčastniť ani Klement Gottwald, pretože bol na neho vydaný zatykač. Robotníci avšak počuli jeho hlas, čítajúc jeho články a predvolebnú výzvu.

Napriek prekážkam a prenasledovaniu zorganizovala KSC množstvo predvolebných zhromaždení a prejavov. DAV píše, že len v nedeľu pred voľbami zorganizovali komunisti tisíc zhromaždení na Slovensku. V sobotu, deň pred voľbami, vyvrcholila volebná kampaň v Prahe obrovskými protifašistickými demonštráciami. Robotníci rozbili schôdze fašistického Národného zjednotenia.

Dňa 15. mája konal sa vo veľkej sále plodínovej burzy veľký verejný predvolebný prejav intelektuálov a pracujúcej inteligencie, na ktorom prehovoril senátor J. Haken, prof. Zď. Nejedlý, spisovateľ S. K. Neumann, básnik V. Nezval, dr. J. Sekanina, V. Sinkule a zástupcovia súkromných zamestnancov a ženskej inteligencie. Mnohí pokrokoví predstavitelia kultúry podporili predvolebné úsilie KSC. Svedčí o tom i zvláštne vydanie časopisu Doba pod názvom „S kým idú majstri kultúry?“, v ktorom viacerí poprední československí kultúrni činitelia otvorene napísali, prečo budú voliť komunisticky. Boli medzi nimi I. Olbracht,

²¹⁾ A OML ÚV KSS, F KSC l.j. 249.

²²⁾ ŠÚA SSR, KU č. 22106/35 prez., Hlavný policajný komisár hlásil 14. mája Krajinskému úradu, že na nariadenie štátneho zastupiteľstva zabavil v Bratislave leták „Komunisti vládnu v Sovietskom zväze“ pre článok, ktorý naplňa skutkovú podstatu § 14 b 1, 1', zák. č. 50/23 Zb. Leták mal tento obsah: „Komunisti vládnu v Sovietskom zväze! V Sovietskom zväze niet nezamestnanosti, niet krízy, niet národnostného útlaku, niet exekútorov, niet tiarch na pleciah malorofníkov! Voľte komunistov!“

Podobne bol zhabaný aj leták k 1. máju „Von na jednotný rudý Prvý máj!“, ďalej leták „Útok“ a leták „Majorov odkaz slovenskému ľudu“!

V. Vančura, V. Nezval, Zd. Nejedlý a ďalší. M. Pujmanová napr. napísala: „Nie som organizovaná v žiadnej politickej strane a na žiadnu neprisahám. Ale keď voliť musím, volím komunistov... Nevydávam sa za proletárku, keď ňou nie som, ale neviem, prečo by som sa preto mala strániť živej práce pre zajtrajší deň. Ženy sú pozemské tvory a veria v zlepšiteľnosť vecí: najmä preto nech volia komunisticky!“ A ešte aspoň jeden hlas — Karel Teig: „Volieť protifašisticky a socialisticky, volieť jednotný robotnícky front konkrétne: volieť stranu, ktorá jediná zastáva myšlienku bojového socialistického súručenstva, jedínú stranu, ktorej programom je vedecký a triedny socializmus — stranu komunistickú.“²³⁾

V predvolebnej agitácii výdatne pomáhali KSC aj revolučné masové organizácie. Ústredie Červených odborov vystúpilo pred voľbami s Programom boja proti fašizmu — za chlieb a prácu a za jednotné triedne odbory, ktorý v letáčkovej forme rozšírilo po celej republike. Zdôrazňovalo sa v ňom, že pred celou robotníckou triedou v ČSR stojí osudová otázka: či bude schopná sústrediť všetky svoje sily k jednotnému boju proti fašizmu, alebo či na ceste k svojmu oslobodeniu bude musieť prejsť peklom fašistického teroru.

V Programe sa správne zdôrazňovalo, že príchod fašistickej diktatúry nie je neodvratný, že sa v ňom neprejavuje sila buržoázie, ale jej slabosť a že záleží predovšetkým na proletariáte, aby sústredil okolo seba všetky sily, ktoré budú schopné zdolať nápor fašizmu. Ako základňu jednotného postupu proti fašizmu a ako základňu triedneho zjednotenia všetkých robotníckych odborových organizácií vytýčili Červené odbory bojový program chleba a práce, v ktorom sa požadovalo všeobecné zvýšenie miezd, skrátenie pracovného času na 40 hodín týždenne a v baniach na 36 hodín, slobodné uzatváranie kolektívnych zmlúv, 10—15 Kčs podpory denne všetkým nezamestnaným, zníženie cien životných potrieb, jednotné a všeobecné sociálne poistenie vydržované výhradne z príspevkov zamestnávateľov, obranu demokratických a odborových práv robotníctva.

Dňa 17. mája 1935 uverejnilo Rudé právo otvorený list Juraja Dimitrova k československým robotníkom pod výstižným titulom „Hlasovať vo voľbách za komunistickú stranu znamená prakticky podporovať tvorenie jednotného frontu, urýchlené prekonanie rozkolu pracujúcich, umocnenie sily robotníckej triedy. Len jednotný boj zaistí víťazstvo proletariátu.“²⁴⁾

Propagovanie konečných cieľov robotníckej triedy a neustále sa prehĺbujúce vedomie nevyhnutnosti obrániť republiku umocňovali v politike KSC aj vzťahy medzi ČSR a ZSSR po nadviazaní diplomatických stykov a to najmä v čase predvolebnej kampane, keď sa pripravovalo podpísanie československo-sovietskej spojeneckej zmluvy.²⁵⁾

V súvislosti s prípravami volieb zdôrazňovala agrárnicka tlač, že ak chce

²³⁾ A ÚML ÚV KSC, Zb. voľby 1935/590.

²⁴⁾ A ÚML ÚV KSC, Zb. voľby 1935/23.

²⁵⁾ *Prehľad dejín KSC na Slovensku*, Bratislava, Pravda 1971, s. 218.

koalícia aspoň vo svojom jadre zostať i po voľbách u moci, musí sa podľa toho zariadiť aj v predvolebnej kampani, v ktorej by sa koaličné strany nemali navzájom napadať prudko a bezohľadne, tak, aby si nemohli hneď po voľbách ich zástupcovia zasadnúť opäť za zelený stôl bez osobných horkostí a výčitiek. A ďalej zdôrazňujú, že by bolo „najlepšie, aby dnešná koalícia — rozšírená o ľudákov — zostala zachovaná“.²⁶⁾ Po voľbách predseda vlády J. Malypetr skutočne rokoval so zástupcom HSLŠ dr. J. Tisom a predsedom nemeckej kresťansko-sociálnej strany ľudovej dr. K. Hilgenreinerom o zložení novej vlády, ale bezúspešne.

Veľmi zúrivá predvolebná kampaň, boj na život a na smrť sa rozpútali v tábore nemeckých politických strán. Predvolebná kampaň ešte ani poriadne nezačala a už na viacerých miestach na predvolebných schôdzach tiekla krv. Násilný súboj v nemeckom tábore bol produktom atmosféry, ktorú vyvolalo hakenkrajzlerstvo vo všetkých nemeckých menšinách za hranicami. Demokratické sily v tábore nem. sociálnych demokratov, agrárnikov, a pod. zvädzali nerovný boj nie o víťazstvo, ale o svoju existenciu.²⁷⁾

Predvolebný boj buržoáznych strán o poslanecké kreslá a ovzdušie, v akom prebiehal, charakterizuje výstižne časopis Brázda, ktorý 5. júna 1935 napísal, že voľby sú úžasným vypätím nervov a práce a „ľudský organizmus zrozumiteľne naznačuje, že je dobre, že už je koniec. Ostatne pomery, za ktorých sa voľby konali, a prostriedky, ktoré sa používali a ktorými sa bojovalo, pripravili ovzdušie, v ktorom by to dlho nevydržal nikto“. Tento časopis veľmi výstižne a presne odhalil aj podstatu volebných programov a hesiel meštiackych politických strán, ktorým išlo o to, aby predvolebnými sľubmi, ktoré nikdy nemienili v parlamente presadzovať a bojovať za ich realizáciu, ale považovali ich len za prostriedok získať masy voličov pre svojich kandidátov na poslanecké mandáty a upevniť si svoje pozície. „Doba predvolebná — píše sa v časopise — je vždy pre politické strany vhodnou príležitosťou, aby sa voličstvu predstavili s novými akčnými programami na najbližšie parlamentné obdobie. Pretože tu ide o konkurečný boj a o získanie dôvery voličov z najrôznejších tried, sú tieto sľuby budúcej práce nesené novým predvolebným radikalizmom, zdôraznením zásluh strany vo výsledkoch doterajšej politiky a i precenením jej schopností pre budúce obdobie. Je priamo dojemné, ako v jedinečnom súhlase sľubuje v predvolebnom manifeste každá strana takmer všetkým najrôznejším sociálnym vrstvám obyvateľstva nejakú pomoc a zlepšenie. A keby všetko to, čo je tu krásnymi slovami ako budúca pracovná direktíva zo všetkých strán proklamované, aspoň spoločne bolo uskutočnené, tak by bol skutočne raj v tejto krajine, lebo si nemyslíte, že tie sľuby rôznych strán sú tak diametrálne odlišné, aby sa nedali spojiť.“

Topíme sa preto často v závejoch fráz a krásnych slov, v ktorých strany ako

²⁶⁾ *Brázda* č. 1, 1. februára 1935.

²⁷⁾ *Brázda* č. 7, 1. mája 1935.

vyšnurovaní ženisi idúci na námluvy ukazujú len svoje najkrásnejšie vlastnosti. Tento agitačný moment skryvuje aj inak poctivé úmysly strán a dodáva manifestom problematičnosti nesplniteľných sľubov.“²⁸⁾

Štvrté voľby do Národného zhromaždenia sa konali 19. mája 1935 súčasne do poslaneckej snemovne i do senátu. Právne predpisy, ktorými bolo upravené volebné právo do poslaneckej snemovne a senátu, sa od posledných volieb zmenili prijatím zákona č. 58 Zb. zo dňa 11. apríla 1935.

Pri voľbách v roku 1935 sa prvý raz číslovanie kandidátnych listín určovalo počtom platných hlasov odovzdaných pri predchádzajúcich voľbách do NZ pre kandidátnu listinu tej ktorej strany, alebo takej strany, ktorej bola nová strana priamou pokračovateľkou alebo v nej tvorila nová strana prevyšujúcu zložku.

Po prvý raz sa v r. 1935 pridelovali mandáty podľa novej úpravy druhého a tretieho skrutínia. Pri druhom skrutíniu sa prihliadalo v r. 1935 po prvý raz len k hlasom strany, ktorá dosiahla aspoň v jednom volebnom kraji alebo — u prvého volebného kraja — jeho časti najmenej 20 000 a v celom štáte aspoň 120 000 platných hlasov. Pri treťom skrutíniu v r. 1935 po prvý raz Ústredná volebná komisia spočítala zbytky hlasov všetkých strán, ku ktorým sa pri druhom skrutíniu neprihliadalo.

Voľby sa konali na území celého štátu, tak ako voľby v r. 1925 a 1929 a od posledných volieb nedošlo k žiadnym územným zmenám medzi jednotlivými volebnými kraji. Územie republiky bolo rozdelené pre voľby do poslaneckej snemovne na 22 volebných krajov a pre voľby do senátu na 12 volebných krajov.

Oproti voľbám do poslaneckej snemovne v r. 1929 došlo však vo všetkých volebných krajoch k prírastku počtu oprávnených voličov. V celej ČSR to bolo 9,5 %, v Čechách 8,8 %, na Morave a Sliezsku 9,6 %, na Slovensku 10,4 %, na Zakarpatskej Ukrajine 12,5 %.

Koncom roku 1934 žilo v Československu 15 096 025 obyvateľov, z čoho pripadalo na Čechy 7 220 659, na Moravu a Sliezsko 3 623 895, na Slovensko 3 471 37 a na Zakarpatskú Ukrajinu 780 096 obyvateľov. Podľa toho pripadlo na jeden mandát obyvateľov: v Čechách 45 129, na Morave a Sliezsku 51 770, na Slovensku 56 908, na Zakarpatskej Ukrajine 86 677 a priemer za celú ČSR činil 50 320. Z oprávnených voličov bolo 46,9 % mužov a 53,1 % žien.

Z celkového počtu oprávnených voličov 8 957 572 sa volieb nezúčastnilo 646 505, t.j. 7,2 % voličov, kým pri voľbách v r. 1929 to bolo 688 459, t.j. 8,4 % voličov. Najväčšia neúčast' bola na Zakarpatskej Ukrajine 9,2 % (v r. 1929 bola 11,8 %), na Slovensku 8,1 % (v r. 1929 10,1 %) všetkých oprávnených voličov.

Z volebných krajov bola najväčšia neúčast' vo volebnom kraji XVII. Turčiansky Martin 12,2 % (v r. 1929 15, %), najmenšia v kraji II. Pardubice a v VI. Louny 6,1 %. Z volebných okresov vykázal najväčšiu neúčast' okres Čadca

²⁸⁾ *Brázda* č. 8, 15. mája 1935.

19,7 ‰, ďalej Prievidza 18,3 ‰, Považská Bystrica 15,8 ‰, Kysucké Nové Mesto 15,5 ‰, Veľká Bytča 13,7 ‰, Žilina 13 ‰ atď. Neplatných hlasov a prázdnych obálok bolo odovzdaných 79 687, t.j. 1 ‰ odovzdaných hlasov (v r. 1929 bolo 1,5 ‰).

Kandidátnych listín bolo predložených pre voľby do poslaneckej snemovne 16 a do senátu 15, teda o tri menej ako v r. 1929. V celom štáte kandidovalo desať strán: Republikánska strana poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu, Československá sociálnodemokratická strana robotnícka, Československá strana národnosocialistická, Komunistická strana Československa, Československá strana lidová, Československá živnostensko-obchodnícka strana stredostavovská, Národné zjednotenie, Nemecká sociálnodemokratická strana robotnícka, Krajinská kresťanskosociálna strana a Maďarská národná strana, Sudetonemecká strana. Z uvedených politických strán prvých 7 kandidovalo vo všetkých volebných krajoch.

Úplne naprázdno vyšli pri voľbách do poslaneckej snemovne 2 strany: Národné zjednotenie úradnícko-zriadeneckej strany a Hospodárska strana dlžníkov všetkých stavov, ktoré získali spolu len 16 190, t.j. 0,2 ‰ všetkých odovzdaných platných hlasov. Pri voľbách do senátu vyšli naprázdno 3 strany: Nemecký zväz poľnohospodárov, Národná obec fašistická a Hospodárska strana dlžníkov všetkých stavov, ktoré získali spolu 275 960, t.j. 3,79 ‰ všetkých platných hlasov.

Platných hlasov vo voľbách bolo odovzdaných celkom 8 231 380, kým v r. 1929 7 384 979, čo znamená prírastok 846 401 t.j. 11,5 ‰.

Výsledky parlamentných volieb vidíme v tabuľke č. 1.²⁹⁾ Základným a rozhodujúcim momentom vyplývajúcim z volebných výsledkov je to, že spoločným úsilím robotníctva, jeho akčnej jednoty organizovanej komunistickou stranou bolo odrazenie fašistického náporu. Výsledky volieb ukázali, že pravicové strany precenili svoje sily. Nepodaril sa im plán vytvoriť silnú masovú fašistickú stranu, naopak, Národné zjednotenie utrpelo vo voľbách fiasko.

Odrazenie fašistického náporu v Československu bolo úspechom politiky KSČ a dôkazom veľkého ohlasu hesla socialistického súručenstva, bolo víťazstvom robotníckej triedy a ľudových más. Malo to veľký medzinárodnopolitický a vnútropolitický význam. Fašizmu sa vnútornými silami nepodarilo v Československu vo voľbách zvíťaziť.³⁰⁾

²⁹⁾ *Československá statistika*, sv. 134, řada 1 (Volby, sešit 5), Praha 1935, SÚS, s. 9.

³⁰⁾ *Přítomnost* č. 33, 15. augusta 1934. V článku Fašizmus a cesty národnej demokracie píše: „Gajda dohráva svoju úlohu aj medzi fašistami, je proti nemu silná opozícia v Národnej obci fašistickej a najmä je proti nemu odpor v tzv. Národnom fronte, organizácii, ktorú utvorili rôzne frakcie a frakcičky fašistické a polofašistické . . . Meno Gajdovo stratilo už dávno svoj lesk . . .
. . . Napriek tomu, že vývoj nášho fašizmu je hodne spojený s Gajdovým menom, hrá Gajda v tomto vývoji nášho fašizmu úlohu pasívnu. Český fašizmus sa rodí skôr, ako Gajda nastupuje na scénu. Otcom českého fašizmu je národná demokracia. Ako štátoprávna demokracia mala slušné vyhlídky a veľké nádeje. Ale krátko po prevrate bola národná demokracia dotknutá, že v republike nejde všetko po jej chuti. Stala sa rozmrzelou, nedotlivou a opozičné sklony v nej stále rástli. Nevedela

Koaličné strany, ktoré sa opierali o českých a slovenských voličov, si počet miest v parlamente v podstate udržali. Došlo medzi nimi k malým presunom. Voľby ukázali zvýšenú polarizáciu politických síl v ČSR. Charakteristickým znakom volieb bolo teda to, že sa nesplnili nádeje reakcie na presvedčivé víťazstvo, ale aj to, že značne vzrástol nacionálny fašizmus.

Výsledky parlamentných volieb nepriniesli výraznejšie zmeny ani v pomere politických síl na Slovensku. Výnimkou bol len vzostup politického vplyvu maďarských nacionalistických strán, ktorým sa už v tomto čase podarilo ovládnuť maďarskú menšinu, podobne ako Henleinovcom v českom pohraničí nemeckú menšinu.

Z koaličných československých strán bola znovu, podobne ako v r. 1925 a 1929, najväčšou stranou Republikánska strana poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu, ktorá kandidovala vo všetkých volebných krajoch a dostala 1 176 628, t.j. 14,3 % platných hlasov. V jednotlivých volebných krajoch bola najsilnejšia vo volebnom kraji XXI. Prešov, kde získala 35,12 %, v XIII. Uherské Hradište 22,58 %, XIX. Liptovský Mikuláš 21,56 %, IX. České Budejovice 20,3 %, X. Jihlava 20,09 %. Jej sila bola na vidieku v menších obciach, kde zo 100 platných hlasov dostala v Čechách 17,85 %, na Morave a v Sliezsku 18,71 %, na Slo-

dost' dobre brániť hospodárske záujmy tých vrstiev, ktoré to od nej žiadali a očakávali; nebola však ochotná hľadať príčiny neschopnosti u seba, tým viac ich hľadala u iných. Vracala sa čím ďalej tým viac k svojej mladočeskej minulosti a snažila sa vrstvy pripútať šovinistickým pokrikom, ktorý však znel príliš duto, než aby mohol ziskávať. Jej početnosť sa zmenšovala. Strana, ktorá chcela viesť národ, stávala sa čím ďalej tým menšou frakciou."

„Gajda prichádza na scénu v roku 1926. Vtedy národná demokracia volila politiku, o ktorej hovorila, že je radikálne národná. V tieni národnej demokracie sa darilo jej dieťaťu, fašizmu, ktorý národná demokracia zo všetkých síl podporovala domnievajúc sa, že bude nástrojom, ktorý sa hocikde uplatní. Český fašizmus bol podnietený udalosťami v Itálii a mal jednu ťažkosť: nemal vodcu. Nemal viditeľnú hlavu, nemal populárnu osobnosť, ktorá by sa postavila do jeho čela. V tej chvíli sa objavil Gajda. Nachádza najvrúcejšieho obhajcu v národnej demokracii, ktorá v tej dobe sa rozkmitala s kde kým a radikálnym nacionalizmom chce zachraňovať situáciu.

Tzv. Gajdova aféra rastie, hlavne pričinením národnodemokratickej tlače, ktorá ju rozmazáva.

Gajda bol preložený do výslužby, ale vec nie je tým zďaleka skončená. Skôr len začína. Národná demokracia sa ujíma Gajdu, ale ujíma sa aj hnutia, ktoré sa stavia za Gajdu. Hlásia sa celkove jasne k fašizmu. Z národnodemokratických schôdz sa posielajú vždy dva telegramy: jeden Kramárovi, druhý Gajdovi . . . Niektorí zdravia vztýčenou rukou, fašisticky; tu a tam je vidieť čiernu košeľu . . ." . . . Český fašizmus vďaka podpore národnodemokratickej vzrástol. Nie natoľko, aby politicky niečo znamenal, ale natoľko, že vedel narobiť veľký hluk. Hovorilo sa o fašistickej vlne, ktorá ťahne republikou. Toto hnutie nemalo doposiaľ svojho vodcu. Tí, ktorí viedli „Národné hnutie“ a iné fašistické a polofašistické organizácie pred vznikom „Národnej obce fašistickej“, boli ľudia mien celkom neznámych. Nebola okolo nich svätožiara. Prišiel Gajda. Meno známe z légii. Ľavica mala proti Gajdovej činnosti námietky. Neboli malé a neboli nepodoprené. Ale tým, ktorí národnodemokratickou agitáciou boli spracovaní pre fašizmus, neboli prístupní argumentom proti Gajdovej činnosti v légiiach. Toto bolesťnické hnutie potrebovalo svojho mučeníka . . .

Boli tu ešte iní, okolo hláv ktorých národná demokracia uplietla korunu mučenícku a rozsvietila svätožiaru. Bol to okrem Gajdu predovšetkým Jiří Stříbrný, ktorého prípad národno-

vensku 20,62 % a Zakarpatskej Ukrajine 22,13 % hlasov, kým v obciach nad 5000 obyvateľov bolo percento získaných hlasov: 2,89 %, 3,92 %, 6,93 % a 11,31 %. Na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine obsadila druhé miesto, v českých krajinách tretie miesto. Oproti roku 1929 vyrástla absolútne i relatívne len na Morave a v Sliezsku, v Čechách a na Slovensku vzrástla len absolútne, na Zakarpatskej Ukrajine značne poklesla absolútne i relatívne. Získala 45 poslancov a 23 senátorov.

Druhou najväčšou československou stranou sa stala Československá sociálno-demokratická strana. Tento raz kandidovala so sionistami a vo všetkých volebných krajoch získala 1 032 773, t.j. 12,55 % všetkých odovzdaných platných hlasov. Z jednotlivých volebných krajov dostala pomerne najviac hlasov, podobne ako v r. 1929, vo volebnom kraji VIII Plzeň 24,20 %, II Pardubice 17,03 %, XIV. Mor. Ostrava 16,10 %, I. Praha, časť A 15,63 % a I. Praha, časť B 15,52 %. V obciach do 5000 obyvateľov získala 11,87 % vo väčších 14,07 % platných odovzdaných hlasov. Klesla oproti roku 1929 z druhého na tretie miesto. Najviac hlasov pomerne dostala na Morave a Sliezsku 13,29 %, kde bola štvrtou najväčšou stranou. V Čechách bola najsilnejšou československou stranou a sústredila 12,87 % všetkých odovzdaných platných hlasov. Na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine bola na piatom mieste. Získala 38 poslancov a 28 senátorov.

demokratická tlač vykreslila ako históriu muža, ktorý sa stal obeťou ministra Beneša. Aj generálny tajomník národnej demokracie František Hlaváček bol líčený ako obeť Benešovej politiky...

Jiří Stříbrný sa neuspokojil s tým, že národnodemokratická tlač ho prehlásila za predmet národnej sústrasti; založil si svoju vlastnú tlač a založil si aj svoju vlastnú politickú frakciu, ktorá o.i. dokázala využiť náladu proti viazaným kandidátnym listinám, vyvolanú národnou demokraciou. Aj fašisti si to predstavovali inak ako národná demokracia, ktorá si myslela, že fašizmus naženie vodu na jej mlyn. Zariadili sa pre seba, a tak sa stalo, že tí, ktorým národná demokracia toľko pomáhala, dostali sa do parlamentu — na jej úkor. Niet totiž najmenších pochyb, že Gajdu a Stříbrného z najväčšej časti volili tí, ktorí boli spracovaní agitáciou národnej demokracie...

„Prečo to pripomíname? Jednoduchý dôvod: národná demokracia sa pokúša robiť tú istú politiku ako v r. 1926. Je preto dobré ukázať jej, že ak poškodila niekoho — teda seba samú. Vyvolala u nás fašizmus; musela potom prehovárať svojich ľudí, aby neutekali k fašistom...

Národná demokracia zase tlčie na vlastenecký bubon. Zase hovorí o „potrebe národnej obrody, o národnej opozícii, ktorá by zmietla vládu, o potrebe nových volieb, ktoré by dali ľudu príležitosť povedať, čo si myslia...“ Ak nevedela národná demokracia v r. 1926 ešte, komu pomáha, môže to dnes vedieť. Ak sa domnieva posl. Hodač, že dnešnou taktikou národná demokracia získa tých želaných svojich 500 000 hlasov, bude veľmi sklamaný. Ovocie jeho opozície oberá znovu Jiří Stříbrný, ktorý bude mať predvolebnou demagógiou ďaleko voľnejšie ruky ako bývalý generálny tajomník priemyselníkov. Ak sa budú národní demokrati snažiť o dohodu s ligou, môžu počítať s tým, že im protistrana položí s ohľadom na ulicu znovu ponížujúce podmienky á la vylúčenie dr. Preissa a pod., na ktoré strana žijúca z blahovôle bánk a priemyslu bez rozdielu národnosti ťažko bude môcť pristúpiť. Boli chvíle, keď sa zdalo, že dr. Hodač poučený skúsenosťami z rokov 1926 a 1929 povedie svoju stranu k lepšiemu životu. Všetky nádeje do neho vkladané sklamal. Bol odhalený ako nešikovný osnovateľ intrig a uchýlil sa k taktike svojich neslávnych predchodcov Hlaváčka a Šisa.“

Na treťom mieste medzi československými stranami sa umiestnila Československá strana národnosocialistická, ktorá získala 755 872, t.j. 9,18 % platných hlasov. Najsilnejšie pozície mala v českých krajinách, kde bola na štvrtom mieste, na Morave a v Sliezsku na piatom mieste, na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine bol jej vplyv pomerne malý, keďže tu dosiahla len 3,27 % z úhrnu platných odovzdaných hlasov a zaznamenala pokles o 1,49 %. Pomerne najsilnejšie pozície mala v oboch častiach volebného kraja I. Praha, kde získala šestinú platných hlasov, a ďalej vo volebných krajoch III. Hradec Králové, IV. Mladá Boleslav, V. Česká Lípa, VII. Karlovy Vary a XI. Brno, kde získala viac voľbných hlasov ako Čs. sociálnodemokratická strana. Úbytok hlasov absolutne i relatívne zaznamenala i v Čechách a len na Morave a Sliezsku vzrástol počet pre ňu odovzdaných hlasov. Získala 28 poslancov a 14 senátorov.

Československá strana ľudová, ktorá v r. 1925 so 691 095 hlasmi bola druhou najväčšou a v r. 1929 klesla so 623 340 hlasmi na štvrté miesto, zostala na tomto mieste i po voľbách v r. 1935, keď získala 615 804, t.j. 7,48 % hlasov. Jej najsilnejšie pozície boli na Morave a v Sliezsku (volebný kraj XIII. Uherské Hradište, kde jej podiel robil 27,37 %), kde zaujala prvé miesto a dosiahla tu až 15,58 % hlasov. Na Slovensku okrem volebného kraja XVII. Turčiansky Martin, kde získala 7,10 %, sa pohybovalo percento získaných hlasov medzi 0,83 % až 2,08 %. Celkovo oproti roku 1929 zaznamenala pokles získaných hlasov. Získala 22 poslancov a 11 senátorov.

Hlinkova slovenská ľudová strana kandidovala spoločne so Slovenskou národnou stranou, Autonomným roľníckym zväzom a Polskie stronnictwo v Czechoslowacji pod kandidátnou listinou „Autonomistický blok“ len na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine. Vo volebnom kraji XIV. Moravská Ostrava podala kandidátnu listinu spoločnú s Poliakmi a sústredila na ňu 28 588 hlasov. Oproti predchádzajúcim voľbám získala 140 000 hlasov. Na Slovensku, kde získala 489 641, t.j. 30,12 % hlasov, stala sa najsilnejšou politickou stranou. Pomerne najviac hlasov dostala vo volebnom kraji XVI. Turčiansky Martin, kde získala 48,25 % všetkých odovzdaných platných hlasov, ďalej XVIII. Banská Bystrica 46,44 %, XV. Trnava 38,61 %, XIX. Liptovský Mikuláš 37,61 % a XXI. Prešov 34,13 %. Oproti roku 1929 získal autonomistický blok o 21,29 % viac hlasov. Prírastok možno vysvetliť aj tým, že autonomistický blok získal hlasy poľských strán z Moravy a Sliezska, ktorými v predchádzajúcich voľbách nedisponoval. Právo ľudu, hodnotiac výsledky volieb na Slovensku, zdôrazňuje, že „Hlinkova slovenská ľudová strana napriek priaznivým okolnostiam i tomu, že agitátori využívali a zneužívali aj kazateľníc, nemôže hovoriť o úspechu, pretože prírastok hlasov oproti minulým voľbám treba vidieť vo svetle faktu, že teraz nešla do volieb sama, ale „zjednotenú slovenskú opozíciu“ tvoril blok štyroch politických strán, a výsledok je vlastne neúspechom. Do úvahy treba brať aj veľký prírastok voličov oproti minulým voľbám, ktorých nedokázala ľudová strana získať vo svoj prospech a prakticky strana podľa počtu získaných mandátov ustrnula. Získala 22 poslancov a 11 senátorov.

Československá živnostensko-obchodnícka strana stredostavovská sústredila 5,44 % hlasov a oproti roku 1929 zaznamenala vzostup. Získala 17 poslancov a 8 senátorov.

Národné zjednotenie získalo 458 351, t.j. 5,57 % všetkých odovzdaných platných hlasov a predstavovalo novú volebnú skupinu, ktorá vznikla spojením Československej národnej demokracie bez Slovenskej strany národnej (Rázus) a bez Karpatoruskej strany trudovej a Ligy proti viazaným kandidátnym listinám (bez Gajdovej — národná obec fašistická); na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine k nej pristúpila Ruská nacionálna autonómna strana a Ruská národná strana. Najsilnejšie pozície mala v Čechách, kde získala 325 916 hlasov; na Slovensku mala len nepatrný význam, keď dostala len 25 490, t.j. 1,57 % všetkých odovzdaných platných hlasov. Silné pozície malo aj na Zakarpatskej Ukrajine. Malo 17 poslancov a 9 senátorov.³¹⁾

Ako posledná z československých strán, ktoré dostali mandát, sa umiestnila Národná obec fašistická. Získala 167 434, t.j. 2,03 % všetkých odovzdaných platných hlasov. Kandidovala v Čechách (okrem volebného kraja VII. Karlovy Vary), na Morave a v Sliezsku a na Slovensku (okrem volebného kraja XVIII. Banská Bystrica), XIX. Liptovský Mikuláš, XXI. Prešov). Mala 6 poslancov.

Najväčším prekvapením boli výsledky volieb v pohraničných oblastiach. Najmä na úkor nemeckých koaličných strán — nemeckej sociálnej demokracie, nemeckých agrárnikov a kresťanských socialistov — získala prenikavý úspech Henleinova strana. Prejavil sa tu vplyv hitlerovského víťazstva v Nemecku, ktorý spôsobil zmenu orientácie nemeckej buržoázie v Československu a pôsobil aj na masu maloburžoázie. K tomu pristúpila aj podpora, ktorú henleinovcom poskytovala vládnuca agrárna strana, ďalej dôsledky krízy a okolnosť, že socialistickí vodcovia odmietali jednotné akcie proti Henleinovi. Práci KSČ v pohraničí znemožňovala vládna politika, ktorá ostro prezekvovala revolučných robotníkov, zakazovala komunistické prejavy a schôdze, ale prenechávala úplnú voľnosť Henleinovi. Preto Henleinova strana, nacistická agentúra v ČSR, mohla vo voľbách získať dve tretiny nemeckých hlasov a stať sa najsilnejšou politickou stranou v Československu vôbec. Väčšina nemeckého obyvateľstva sa tak dostala pod vplyv fašizmu.

Sudetonemecká strana kandidovala vo všetkých volebných krajoch (okrem volebného kraja XIX. Liptovský Mikuláš a XXI. Prešov) a získala 1 249 543,

³¹⁾ *Casopis Brázda* č. 7, 1. mája 1935 o Národnom zjednotení píše: „Posudzované zo stanoviska dnešnej agrárnej politiky znamená pre nás Národné zjednotenie nielen reakciu politickú a hospodársku, ale aj kultúrnu a sociálnu, ktorá stavia svoju existenciu na programovej nejasnosti a na zastrených osobných cieľoch. Už z toho dôvodu nemôže byť žiadnym kladom pre československú politiku.“

Jeho politický program zjednotiť národ v jednej strane nie je ničím iným než deťským napodobením cudzích politických vzorov, je myslený ako zámienka k dobytíu moci a neuvedomuje si skutočnú vnútropolitickú situáciu, kde musí nutne naraziť na pevne zakotvené útvary politické, ktoré sú skutočne národu a nacionalizmu bližšie svojou politickou a hospodárskou praxou.“

t.j. 15,18 % všetkých odovzdaných platných hlasov. Najsilnejšie pozície mala v českých krajoch, pohraničí, kde zaujala prvé miesto s 21,50 % hlasov, na Morave a Sliezsku s 14,92 % hlasov, na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine, kde kandidovala pod názvom „Karpatendeutsche Partei“ bola slabá, keď získala len 27 561, t.j. 1,7 % hlasov na Slovensku a 1 533, t.j. 0,43 % platných hlasov na Zakarpatskej Ukrajine. V pohraničných volebných krajoch VII. Karlovy Vary so 62,32 % a V. Česká Lípa 59,01 % hlasov dosiahla absolútnu väčšinu. Jej zisk ide na úkor Nemeckej sociálnodemokratickej strany robotníckej, Nemeckého zväzu poľnohospodárov a komunistickej strany. Získala 44 poslancov a 23 senátorov.

Nemecká sociálnodemokratická strana robotnícka, ktorá kandidovala v celej republike okrem volebného kraja XIX. Liptovský Mikuláš a XXI. Prešov, vyšla z volieb veľmi oslabená. Získala 299 945, t.j. 3,64 % (v roku 1925 411 365, t.j. 5,79 %, v roku 1929 506 761, t.j. 6,86 %) všetkých odovzdaných platných hlasov. Na Slovensku si pozície celkovo udržala, v českých krajinách stratila absolútne i relatívne vo všetkých volebných krajoch. Mala 11 poslancov a 6 senátorov.

Nemecký zväz poľnohospodárov získal 1,73 % platných hlasov a získal 5 poslancov, ale žiadneho senátora. Porovnanie s predchádzajúcimi voľbami nemožno urobiť, pretože vtedy zväz kandidoval za iných predpokladov.

Nemecká kresťansko-sociálna strana ľudová získala 1,98 % hlasov. Mala 6 poslancov a 3 senátorov.

Hospodárska strana dlžníkov všetkých stavov získala 0,07 % platných hlasov a nezískala mandát poslanca.

Uviedli sme už, že vzostup na Slovensku zaznamenali aj maďarské nacionalistické strany. Nemecko-maďarská kresťansko-sociálna strana a Maďarská strana, ktorá kandidovala v celej republike okrem volebného kraja III. Hradec Králové a XIII. Uherské Hradište, získala 291 837, t.j. 3,55 % všetkých platných hlasov. V českých krajoch získala iba 26 871 hlasov. Získala 9 poslancov a 6 senátorov.

Komunistická strana Československa bola v predvolebnej kampani predmetom útokov všetkých meštiackych a socialistických strán. Mala za sebou mesiace pololegality a prenasledovania. Už aj preto je pozoruhodný vzostup hlasov odovzdaných KSČ.

Komunistická strana Československa kandidovala vo všetkých volebných krajoch a získala 849 495, t.j. 10,32 % všetkých platných hlasov a stala sa tak štvrtou najsilnejšou stranou v republike. Oproti voľbám v roku 1929 stratila najmä v českých pohraničných krajoch, získala však na Morave a Sliezsku a najmä na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine. Najviac platných hlasov získala vo volebnom kraji XXII. Užhorod 25,61 % XX. Košice 17,82 %, XVI. Nové Zámky 17,13 %, XIX Liptovský Mikuláš 16,3 % a VI. Louny 13,75 %. Získala 30 poslancov a 16 senátorov.

Porovnanie medzi hlasmi získanými socialistickými stranami (Československou a nemeckou sociálnodemokratickou stranou a Československou národnosociálnou) a komunistickou stranou ukazuje, že v Čechách z 221 súdnych okresov získala KSČ prevahu nad socialistickými stranami v 9 okresoch, na Morave a Sliezsku v 2 okresoch, na Slovensku zo 79 okresov v 25 a na Zakarpatskej Ukrajine vo všetkých 14 okresoch.³²⁾

Výrazný úspech zaznamenala KSČ aj v Prahe, kde pre komunistov hlasovalo 69,7 tisíc voličov, t.j. 13,8 %. Oproti parlamentným voľbám v roku 1929 získala v Prahe 19,7 tisíc nových hlasov, t.j. jednu pätinu z celkového nárastu od predchádzajúcich volieb. Hodnotením výsledkov volieb a otázkami budovania jednotného protifašistického frontu sa zaoberal aktív pražských komunistov 29. mája v Národnom dome na Vinohradoch, na ktorom referoval tajomník I. kraja KSČ Otto Synek.

KSČ rozšírila svoje pozície o vyše 96 000 nových hlasov, z toho vyše 58 000 hlasov na Slovensku. Zo Slovenska boli do poslaneckej snemovne zvolení za KSČ S. Major, J. Valo, V. Clementis, K. Šmidke, F. Zupka, V. Široký a Š. Košík a do senátu F. Kubač, G. Steiner a Š. Fidlik.

Časopis DAV hodnotiac voľby právom napísal, že komunisti boli jedinou stranou, ktorá šla do volieb s ľudom a bez volebných sľubov. Jedinou stranou, ktorá nemala k dispozícii ani trubafóny, ani notárov, kňazov, rabinov, múku, cukor, peniaze na propagandu, jedinou stranou, ktorá nemala ani nepotrebovala mať žiadneho ošmekárskeho „volebného aparátu“.

„Preto tých vyše 200 000 hlasov odovzdaných komunistom na Slovensku je 200 000 najvedomejších hlasov... Boli to predovšetkým hlasy protestu. Protestu proti nezmyselnému kapitalistickému poriadku. Ale boli to tiež hlavne hlasy súhlasu, živého súhlasu s politikou komunistickej strany, politikou triedneho boja, socialistického súručenstva a neochvejného priateľstva Sovietskemu zväzu.“³³⁾

Komunistická strana Československa posilnila v parlamentných voľbách svoje postavenie a autoritu v masách pracujúceho ľudu a výrazne rozšírila svoj politický vplyv na Slovensku. Fakt, že proti spojeným silám nacionalistických strán slovenskej a maďarskej buržoázie, ďalej proti agrárnikom, socialistom a iným menším stranám dokázala KSČ získať na Slovensku 12,88 % všetkých odovzdaných hlasov a v troch volebných krajoch dokonca 17 % svedčí o mimoriadne cennom úspechu.

Volebný úspech KSČ vyvolal prekvapenie a súčasne sklamanie tak v buržoáznom, ako aj socialistickom tábore, ktoré dúfali, že strana, ktorá ešte pred nedávnom pracovala prakticky v podmienkach poloilegality, je ešte stále organi-

³²⁾ Údaje o voľbách sú z práce: *Československá statistika*, Sv. 134. Rada I. (voľby, sešit 3). Praha 1936, s. 3—24.

³³⁾ DAV, č. 5/1935.

začne rozvrátená, že stratila vplyv na pracujúce masy a že teda vo volebnom boji nebude môcť počítať s vážnejšími úspechmi. Výsledky volieb si vysvetľovali rôzne, každý tábor po svojom.³⁴⁾ Lidové noviny hodnotiac 23. mája 1935 výsledky volieb na Slovensku, napísali, že „tých viac ako 200 000 komunistických hlasov sú výkrikom slovenskej chudoby, tých vrstiev hospodársky najslabších, ktorí už roky márne čakali spásu od hesla o slovenskej autonómii. Neuverilo tých nových 60 000, ako sa javí prírastok komunistickej strany na Slovensku, Hlinkovi a prešlo tam, kde už podľa ich mienky nedá sa ani nič stratiť, ani nič získať“. Aj ďalší časopis píše podobne zdôrazňujúc, že vzrast komunistov sa dá vysvetliť pomerne ďaleko horšou hospodárskou a sociálnou situáciou obyvateľstva východných častí republiky. „Je to varovné memento pre budúcnosť a je to príkaz pre novú vládu a nový parlament: pamätať na hospodárske potreby Slovenska.“³⁵⁾ Veľmi reálne hodnotil volebné úspechy KSČ pražský policajný prezident, keď v správe z 28. mája 1935 konštatoval: „Tá okolnosť, že komunistická strana v krajoch slovenských a podkarpatskoruských zaznamenáva značné volebné úspechy, je podmienená tým, že v terajšej hospodárskej a politickej kríze prestávajú určité vrstvy obyvateľstva veriť príslubom vládnych strán a spoliehajú na to, že jedine čs. komunistická sekcia pôjde dôsledne za svojím vytýčeným programom a prinesie úľavu sociálne najslabším vrstvám obyvateľstva.“³⁶⁾

Voľby dokázali, že československá robotnícka trieda a pracujúci ľud sú odhodlaní brániť svoje demokratické práva a dôsledne bojovať proti nebezpečeniu hroziacemu Československu od hitlerovského Nemecka a všetkých jeho spojencov vo vnútri nášho štátu. Aj doposiaľ kolísavé malomeštiacke vrstvy sa začali orientovať na myšlienku ľudového frontu, na obranu národnej a štátnej samostatnosti a demokracie.

Dňa 18. júna 1935 konali sa ustanovujúce schôdze poslaneckej snemovne a senátu. V poslaneckej snemovni bol za predsedu zvolený Bohumír Bradáč, príslušník republikánskej strany. V senáte bol zvolený za predsedu JUDr. František Soukup, člen Čs. sociálnodemokratickej strany robotnickej. Pretože B. Bradáč 20. októbra 1935 umrel, konala sa 6. novembra 1935 v poslaneckej snemovni voľba predsedníctva. Za predsedu bol zvolený J. Malypetr, ktorý bol 5. novembra uvoľnený na svoju žiadosť z funkcie predsedu vlády.

Podľa parlamentných zvyklostí podala Malypetrova vláda po výsledku volieb demisiu, ktorú prezident prijal dňa 28. mája 1935 a poveril ministerského predsedu a ministrov vedením rezortov, pokiaľ nebude ustanovená nová vláda. Predseda vlády J. Malypetr rokoval o zložení novej vlády 31. mája 1935 so zástupcom HSLS dr. J. Tisom, 1. júla s predsedom nemeckej kresťanskosociálnej strany

³⁴⁾ P l e v z a V., *KSČ a revolučné hnutie na Slovensku, 1929—1938*, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 1965, s. 324—327.

³⁵⁾ *Moderní stát*, č. 6—7/1935, s. 166—177.

³⁶⁾ SÚA, Praha, PP, 1931—1940, 9/87/22, k 220 č. 11377/1935.

ľudovej dr. K. Hilgenreinerom. Rokovania neboli úspešné a nová, štrnástá vláda (tretia Malypetrova) bola menovaná 4. júla 1935 bez účasti HSLŠ a nemeckých kresťanských socialistov. Situácia v štáte po voľbách spôsobila dočasný odklad plánov najreakčnejších kruhov československej buržoázie vytvoriť vládu nielen za účasti českých a slovenských najreakčnejších strán, ale aj za účasti henleinovcov a priviesť republiku do otvoreného spojenectva s hitlerovským Nemeckom. Československá buržoázia sa vrátila v podstate k tej istej koalícii, aká existovala pred voľbami, t.j. ku koalícii vytvorenej buržoáznymi a reformistickými stranami za účasti Nemcov.

Dňa 18. júla predstúpila vláda pred poslaneckú snemovňu i senát programovým vyhlásením. Sľubovala v ňom, že bude robiť demokratickú politiku, politiku obrany krajiny v súlade s medzinárodnými záväzkami a zmluvami. Komunistickí poslanci v prejavoch k vládnomu programu odhalili falošnosť vládneho vyhlásenia. Ukázali, že v programe sa mlčky obchádza otázka robotníckych práv a slobôd, otázka dôsledného boja proti fašizmu. V konkrétnych návrhoch komunistickí poslanci ukazovali cestu, ako zabezpečiť existenčné požiadavky ľudu na účet kapitalistov, ako brániť demokratické práva a ako politikou ľudového frontu vytvoriť predpoklady skutočnej moci a sily k boju proti domácejmu a zahraničnému fašizmu. Zvlášť zdôraznili, že budú bojovať za to, aby Československo do posledného písmena plnilo podmienky zmluvy so Sovietskym zväzom v záujme obrany samostatnosti českého a slovenského národa.

Obdobie štrnástej vlády trvalo krátko, pretože po úmrtí predsedu poslaneckej snemovne B. Bradáča predsedníctvo republikánskej strany delegovalo na toto miesto J. Malypetra, ktorý podal demisiu. Nová, pätnásta vláda bola svojím zložením v podstate taká, ako predchádzajúca s tým, že predsedom vlády bol menovaný dr. Milan Hodža.

Komunistická strana Československa považovala výsledky parlamentných voľieb za úspech protifašistických síl, ale nepreceňovala ich.⁴⁷⁾ Upozorňovala však, že fašistické nebezpečenstvo nemožno podceňovať, a to najmä s ohľadom na pozície slovenských nacionalistických síl, sústredených v autonomistickom bloku a najmä na vzrast íredentistických maďarských strán. Ďalší demokratický vývin v republike závisel od toho, či sa podarí vytvoriť predpoklady, aby sa mohol vybudovať jednotný front robotníctva a jeho demokratických organizácií a na tomto základe široký ľudový front všetkých antifašistov.

Heslo socialistického súručenstva ako vyjadrenie formujúcej sa novej strategicko-taktickej línie Komunistickej strany Československa získavalo postupne široký ohlas v celom československom robotníckom hnutí. Komunisti ho pro-

⁴⁷⁾ *Rudé právo*, 21. mája 1935 — prináša správy o výsledkoch voľieb pod titulkom: Slávne víťazství komunistov. Obrovské zisky komunistov v Prahe, Mor. Ostrave, na Slovensku a Podkarpatsku. KSČ je na Podkarpatsku najsilnejšou stranou. Na Slovensku sa získalo aj oproti roku 1925. Značné straty vládneho socialistického bloku. Komunistami vedená robotnícka jednota zarazila nápor českého fašizmu. Veľký úspech Henleina. A teprve teraz protifašistickú jednotu."

pagovali nielen v závodoch, obciach, na okresných zhromaždeniach ale aj v najvyšších orgánoch štátneho politického systému.³⁶⁾ Svedčí o tom aj prvé vystúpenie J. Švermu v poslaneckej snemovni 19. júna 1935, v ktorom vyhlásil: „Len socialistické súručenstvo, jednotný postup robotníckeho bloku, jednotný postup robotníckej triedy môže vyriešiť otázky chleba, môže vziať kapitalistom, aby dal robotníkom, živnostníkom a maloroľníkom. Len socialistické súručenstvo a jednotný postup robotníckej triedy môže byť zárukou skutočného priateľstva k Sovietskemu zväzu a môže skrížiť plány fašistickej reakcie.“³⁷⁾

Komunistická strana Československa sa hneď po voľbách obrátila na vedenie socialistických strán s návrhom, aby sa úspech protifašistických síl využil pre ďalší politický vývin a aby sa utvorilo socialistické súručenstvo. V „Otvorenom liste“ socialistickým stranám ÚV KSČ varoval pred zodpovednosťou za dôsledky, ak sa premárni táto vhodná chvíľa: „Ak vedenie Vašich strán pôjde naďalej tou cestou, ako pred voľbami, ak budú odmietať jednotný robotnícky front a ak ťažisko ich práce bude tkvieť v robení kompromisov vo vládných kruhoch s agrárnikmi a klerikálmi, v tom prípade všetko zostane po starom. V tom prípade hrozí nebezpečenstvo, že sa požiadavky pracujúceho ľudu, ktorými všetky strany vo voľbách toľko plytvali, hodia pod stôl a že sa bude pokračovať v starej prot ľudovej politike. Hrozí nebezpečenstvo, že fašistická reakcia znova zdvihne hlavu . . . Hrozí nebezpečenstvo, že sa veľmi skoro premárni ovocie protifašistického boja, ktorý česká robotnícka trieda dobyla v týchto voľbách.“³⁸⁾

Krátko po parlamentných voľbách v decembri 1935 sa znovu stretli sily demokracie a fašizmu, a to pri voľbách prezidenta republiky. Prezident Masaryk, ktorý sa pre dlhodobú nemoc nemohol zúčastňovať politického života, 21. novembra 1935 oznámil ministerskému predsedovi dr. M. Hodžovi svoj úmysel vzdať sa zo zdravotných dôvodov prezidentského úradu. Dr. Hodža informoval dňa 22. novembra predsedov oboch snemovni a vládu. Pred ľudom sa táto vec starostlivo tajila.

Zástupcovia politických strán rokovali o tejto závažnej veci 28. novembra. Z porady nevyšla menovitá kandidatúra prezidenta, ale prijali sa len určité zásady: „1. Zelenáie prezidenta Masaryka, aby mohol odstúpiť, sa rešpektuje. 2. Prezidentská voľba je záležitosťou koalíčnou; do Národného zhromaždenia pôjde koalícia s návrhom jediného kandidáta. 3. Masarykovo odstúpenie sa verejne neoznami, pokiaľ sa nezabezpečí hladké zvolenie nového prezidenta. 4. S voľbou nie sú spojené väčšie zmeny vo vláde. 5. Prezidentská voľba nemá byť predmetom verejného rozčulovania a útokov; od tlače sa bude žiadať zdržanlivosť a umiernenosť.“

Na 14. decembra 1935 pozval si prezident Masaryk do Lán predsedov oboch

³⁶⁾ Č a d a , V., *Strategia a taktika KSČ v rokoch 1921—1938*, Pravda, Bratislava, 1982, s. 223.

³⁷⁾ Š v e r m a , J., *V bojoch o budúcnosť*, Bratislava, 1973, s. 69.

³⁸⁾ *Na obranu republiky proti fašizmu a vojne*, Zborník dokumentov, Bratislava, 1955, s. 83.

snemovni J. Malypetra a dr. Fr. Soukupa a predsedu vlády dr. M. Hodžu. Vedúci kancelárie prezidenta republiky dr. P. Šámal ich oboznámil s prehlásením prezidenta o rezignácii na prezidentský úrad zo zdravotných dôvodov. V prehlásení súčasne T. G. Masaryk odporúčal za svojho nástupcu dr. E. Beneša. T. G. Masaryk prestal byť 14. decembra 1935 prezidentom a podľa § 60 ústavnej listiny prešiel výkon jeho funkcií na vládu, ktorá ich mala vykonávať až do zvolenia nového prezidenta.⁴¹⁾ Národné zhromaždenie bolo zvolané k voľbe prezidenta republiky dekrétom zo dňa 14. decembra 1935 č. 9184 S. m. r. do Vladislavského sálu na Pražskom hrade.

Po rokovaní predstaviteľov politických strán sa ukázalo, že sa vytvorilo nové pravicové zoskupenie, v ktorom úlohu organizátora fašistických síl prevzala agrárna strana. Na túto úlohu sa vedenie agrárnej strany dlho a zámerne pripravovalo v spolku s nemeckými fašistami. Agrárna strana začala prostredníctvom nemeckého agrárnika Franza Špinu rokovať o spoločnom postupe s henleinovcami. Táto politika vedúcej vládnej strany bola politikou velezrady. Snaha dosiahnuť za Henleinovej podpory reakčný zvrat umožnila, aby Henlein zhltol nemecké vládne strany — agrárnikov a kresťanských sociálov, aby pod zástavou nacizmu zhromaždil prevažnú väčšinu Nemcov v CSR a stal sa dôležitou oporou Hitlerových dobyvačných cieľov.⁴²⁾ Súčasne v týchto dňoch pred prezidentskými voľbami došlo k veľkému zbratrovaniu agrárnických veľkostatkárov a národno-zjednotených veľkopriemyselníkov, hoci len pred polrokom pri parlamentných voľbách si navzájom nadávali, špinili sa navzájom, prezrádzali v tlači na toho druhého všetky politické svinstvá, ktoré kedy vyviedol. A naraz si ležali v náručí. Blok agrárnikov, Národného zjednotenia a henleinovcov sa stal skutkom.⁴³⁾ Agrárna strana, ktorá navonok vystupovala v mene roľníkov v skutočnosti vyjadrovala záujmy agrárnej šľachty, agrárnych bankárov a veľkokapitalistov, kapitalistických skupín Moravskej banky, Kooperatívy, Agrárnej banky atď.

Republikánska strana a Čs. živnostensko-obchodná strana stredostavovská sa nevyslovili pre kandidatúru dr. Beneša a žiadali, aby sa upustilo od smernice,

⁴¹⁾ *Právník*, č. 2/1936, s. 81.

⁴²⁾ *Dejiny Komunistické strany Československa*, SVPL, Bratislava, 1961, s. 321.

⁴³⁾ *Rudé právo*, č. 293, 17. decembra 1935. V článku „Stoupal—Kramář—Henlein. Fašistická trojica za prof. Němcem“. *Rudé právo* píše: „Len národ a všetko obyvateľstvo štátu môže svojimi volenými zástupcami slobodne a voľne rozhodnúť, kto bude stáť na čele budúcej prezidentskej československej republiky. Štátny a národný záujem, klud a princíp demokracie nás nútil k tomuto energickému postupu. Chceli sme sa na takejto kandidatúre dohodnúť a nemohli sme preto prijať návrh na kandidatúru dr. E. Beneša prezidentom republiky. Isli sme príkladom a navrhli sme preto kandidatúru, ktorá podľa nášho najlepšieho svedomia bola nespornou a ktorá mala dôveru veľkej väčšiny i strán koalície v Národnej rade. Navrhli sme spoločne so stranou živnostensko-stredostavovskou kandidatúru univ. profesora dr. Bohumila Němca, predsedu Národnej rady. Kandidatúru osoby stojacej mimo naše rady, mimo politické strany, ktorá podľa nášho svedomia i presvedčenia mohla by byť imelom všetkých tvorivých síl v republike.“

Takto zdôvodňujú agrárnici svoje stanovisko k prezidentskej voľbe.

že do NZ pôjde koalícia s jediným kandidátom. Ministerský predseda dr. Hodža videl v týchto požiadavkách ohrozenie koalície a jej vlády a podal preto 10. decembra s celou vládou demisiu. Prezident Masaryk ju neprijal a požiadal dr. Hodžu, aby pokračoval v zmierovacom konaní v príprave voľby prezidenta.

Keď sa vytvoril pravicový blok, postavili sa proti kandidatúre dr. E. Beneša na prezidentský stolec a republikánska strana doporučovala spolu so živnostensko-obchodníckou stranou stredostavovskou a v dohode s Henleinom kandidatúru univ. prof. dr. Bohumila Němca. Túto kandidatúru si osvojilo i Národné zjednotenie a Čs. obec fašistická. Svoj postup odôvodňovala republikánska strana tým, že prof. Nemec stojí mimo politickej strany a že by mohol „byť tmeľom všetkých tvorivých síl v republike“. Týmto sprisahaním sa mala pripraviť cesta k pravicovému zvratu. E. Beneš sa počas rokovaní správal kapitulantsky, nevystupoval proti plánu pravy a spoliehal sa iba na zákulisné rokovania sľuby. Na adresu socialistov a lidovcov, ktorí sa stavali za kandidatúru E. Beneša KSČ právom hovorila, že jeho kandidatúru zabezpečujú nie vytváraním protifašistického bloku, nie utváraním ľudového frontu, ale len politickými čachrami. „Blok vládnych socialistov a lidovcov nie je protifašistickým frontom, aký sa utvoril vo Francii, o aký sa usilujú komunisti i v Československu. Je pokračovaním na starej ceste kapitulácie, podrobovania sa diktátu a zákulisných čachrov. Túto politiku sme potierali vždy a aj teraz ju potierame, keď jej krach vysunul do popredia fašistické nebezpečenstvo. Protifašistický jednotný front v závodoch, na dedinách, v dielňach a mestách to je príkaz dňa.“¹⁴⁾

Komunistická strana Československa jediná odhaľovala zmysel sprisahania pravicových reakčných síl a burcovala široké masy pracujúcich, organizovala spoločné verejné prejavy v mestách, na dedinách a závodoch i v spolupráci s pokrokovými členmi iných politických strán. Poslanec A. Zápotocký už 12. decembra v prehlásení klubu komunistických poslancov v poslaneckej snemovni uviedol, že už nie je viac tajomstvom, že „stojíme tesne pred voľbou nového prezidenta republiky“ a že sa koalícia rozpadla, o čom svedčí demisia vlády. Súčasne uviedol, že „nadhádza okamžik veľkého merania síl medzi reakciou a medzi všetkými protifašistami“ a že reakcia sústreďuje svoje sily, aby „urobila z prezidentských volieb počiatok svojho útoku na práva ľudu; prezident Československej republiky má byť zvolený ako prezident z milosti Hitlera! Zjednotená reakcia chce voľby urobiť zárodkom novej, reakčnej, pravicovej vlády.“ A. Zápotocký využil parlamentnú tribúnu, aby vyzval všetky socialistické strany a demokratických činiteľov v občianskych stranách k vytvoreniu jednotného frontu všetkých antifašistov, k rozhodnému boju proti reakcii, na obranu demokratických práv ľudu i na obranu demokratickej republiky. Uviedol, že na základe týchto požiadaviek chce KSČ rokovať o spoločnom postupe pri voľbe demokratického kandidáta na prezidentský stolec. Ďalej v mene KSČ prehlásil, že ak by

¹⁴⁾ *Rudé právo*, č. 293, 17. decembra 1935.

došlo k utvoreniu vlády, ktorá by chcela vystúpiť proti „najreakčnejším nepriateľom ľudu, proti Stoupalom, Kramářom a Henleinom, je ochotná podporovať túto vládu“.⁴⁵⁾

Vo štvrtok 17. decembra 1935 predniesol A. Zápotocký v poslaneckej snemovni menom KSČ prehlásenie k voľbe prezidenta republiky, v ktorom sa vyzýva k jednote demokratických síl a vyslovuje ochotu KSČ rokovať o spoločnom postupe v záujme upevnenia demokracie v Československu.⁴⁶⁾

⁴⁵⁾ *Rudé právo*, č. 290, 13. decembra 1935.

⁴⁶⁾ *Rudé právo*, č. 294, 18. decembra 1935. V stanovisku KSČ k voľbe prezidenta republiky sa hovorí: „Zatiaľ čo zástupcovia všetkých strán čachrovali celý rad týždňov v zákulisí o voľbe nového prezidenta republiky, jedine my, komunisti, sme pracujúcemu ľudu hovorili otvorene a jasne pravdu. Ukazovali sme na to, ako reakcia sústreďuje všetky svoje sily k tomu, aby previedla rozhodný útok na všetky demokratické vymoženosti ľudu. Vyzývali sme robotníkov, roľníkov a živnostníkov, aby zomkli svoje rady k jednotnému, skutočnému boju proti reakcii a kapitálu.“

Zatiaľ čo soc. vodcovia čachrovali s reakcionármi, navrhovali komunisti zjednotenie robotníckych radov proti reakcii a kapitálu, jednotný postup celej robotníckej triedy vedený všetkými prostriedkami masového triedneho boja. Ako základňu tohoto jednotného postupu sme navrhovali nasledujúce požiadavky: jednotný boj na obranu i rozšírenie robotníckych práv, a skutočný boj proti všetkým reakčným silám pánov Stoupalov, Kramářov a Henleinov; jednotný boj za sociálne kultúrne požiadavky všetkých nečeských národov, ktorých splnenie by im zaručilo skutočnú rovnoprávnosť; jednotný boj za základné hospodárske požiadavky robotníkov, roľníkov a živnostníkov proti finančnému kapitálu; jednotný boj za skutočnú amnestiu proletárskych a protifašistických bojovníkov.“

Prezidentské voľby stoja v znamení sústredeného útoku reakcie. Prezidentské voľby ukazujú ďalej, kam vedie kapitulantská politika soc. vodcov. V záujme „koaličnej spolupráce“ odmietali jednotnú frontu s komunistami a ustupovali pred diktatúrou kapitálu a vydávali reakcii jednu pozíciu za druhou.

KSČ zdôrazňuje, že „i dnes záchrana demokratických práv spočíva v sile zjednoteného ľudu. Preto sa vo svojom stanovisku k prezidentským voľbám obracia na všetok pracujúci ľud.“

Vládni socialisti znova odmietli rokovať o našej ponuke, aby soc. strany spolu so všetkými protifašistami sa zjednotili s kom., aby mobilizovali všetok ľud proti nástupu reakcie, a aby z prezidentských volieb urobili prvý článok jednotného protifašistického frontu.

Vládni socialisti spolu s ľudovou stranou — bez akéhokoľvek rokovania o našich požiadavkách a názoroch — postavili ako kandidáta na prezidentský stolec dr. E. Beneša. „My, komunisti, hovoríme všetkým proletárom i všetkým pracujúcim ľuďom, varujúc ich pred akýmikoľvek ilúziami: kandidatúra dr. Beneša nie je žiadnym výrazom skutočnej jednotnej protifašistickej fronty, nie je výrazom skutočného boja proti reakcii a kapitálu!“

Vo vyhlásení sa ďalej hovorí, že KSČ všetkými silami potierala politiku dr. E. Beneša v povojnových rokoch, pretože bola v rozpore so základnými záujmami všetkých pracujúcich; kritizovali aj zahraničnú politiku Beneša „ako politiku stálego kolísania medzi silami vojny a mieru, aj keď podporujeme v dnešnej jeho politike priateľské vzťahy Československa k Sovietskemu zväzu, v ktorých vidíme jedinou pevnú záštitu mieru a i záštitu Československa pred útokmi zahraničnej fašistickej kontrarevolúcie“.

„Kandidatúra dr. E. Beneša nie je našou kandidatúrou . . . prapor socialistických vodcov a dr. Beneša, ale jedine prapor bojovej jednoty ľudu, prapor KSČ, prapor a meno súdruha Klementa Gottwalda stelesňuje všetky túžby pracujúceho ľudu všetkých národov Československa po lepšom, šťastnom živote a po skutočnej slobode!“

Prejavy odporu širokých ľudových vrstiev vedené organizáciami KSC nadobudli takú silu, že skrížili plány reakcie. V mohutnom nástupe robotníctva proti fašizmu na Ostravsku konali sa demonštračné štrajky 17. decembra vo Frýdlante, Novej Vsi, Lubne, Zábřehu, Třinci, Jičine, Lysej nad Labem, Vamberku, Pardubiciach, Brne, Mladej Boleslavi, Frýdku-Místku, na mnohých miestach na Slovensku i Zakarpatskej Ukrajine. V celej republike prebehli mohutné demonštrácie proti fašizmu a za ľudový front. V poslednej chvíli sa „decembrový“ blok pravice rozpadol a jeho kandidát ustúpil.

V noci zo 17. na 18. decembra 1935, teda len niekoľko hodín pred voľbou prezidenta, priniesla ČTK správu, že kandidát reakcie prof. B. Němec sa vzdáva svojej kandidatúry, za súhlasu republikánskej a živnostensko-obchodníckej strany, ktoré ráno pred voľbami oznámili svoje uznesenie pre voľbu dr. E. Beneša.

Tomuto obratu však predchádzali horúčkovité rokovania vo vnútri koalície ako aj medzi koaličnými stranami a HSLS. V útorok 17. decembra vo večerných hodinách sa konala spoločná schôdza výkonného výboru a parlamentných klubov agrárnej strany. Rokovanie malo dramatický priebeh. Časť účastníkov zasad-

„Varujúc socialistických robotníkov i všetok pracujúci ľud pred všetkými ilúziami v kandidatúru dr. E. Beneša, my, komunisti, sme si tiež vedomí toho, aké dôsledky by prinieslo dnes v prezidentských voľbách víťazstvo zjednotenej reakcie. Všetky otvorené reakčné skupiny v Československu sa dnes zjednotili a postavili spoločného kandidáta prof. Bohumila Němca. Českí „vlastenci“ z Národného sjednocení a z agrárnej strany sa dohadujú pred tvárou celej verejnosti s Henleinovou sudetonemeckou stranou, ktorá je agentúrou Hitlerovej Tretej ríše a agentúrou imperialistických vojnových plánov fašistického Berlína. Sudetonemeckí fašisti, ktorí sa prehlasujú za jediných „zástupcov nemeckého národa“, rokujú s českými fašistami a šovinistami, čerta sa starajú o chlieb a slobodu sudetonemeckého ľudu. A táto reakčná fronta je zviazaná pevnými putami: je spojená spoločnou nenávisťou proti robotníckej triede a Sovietskemu zväzu a spoločnými snahami o potlačenie všetkých demokratických vymožeností pracujúceho ľudu. Víťazstvo tejto reakčnej fronty by otvorilo cestu k novým a rozhodným útokom proti všetkému pracujúcemu ľudu.

Otvorilo by cestu k tomu, aby pracujúci ľud bol ešte viac zbedačovaný podľa záujmov finančného kapitálu; otvorilo by cestu k tomu, aby ešte s väčšou brutalitou boli odbúrané demokratické práva ľudu a aby boli prenasledované všetky robotnícke organizácie; víťazstvo by reakciou otvorilo cestu k tomu, aby zmenila zahraničnú politiku, aby Československo zomknula spojenectvom s hitlerovským Berlínom a aby podriadila pracujúci ľud i národy našej krajiny diktátu Tretej ríše.

Súc si vedomí tohto nebezpečia, my, komunisti, prehlasujeme:

ak dôjde v prezidentských voľbách k bojovému hlasovaniu, pri ktorom rozhodujú naše hlasy, podporíme v tomto prípade kandidatúru dr. Edvarda Beneša.

K tomu rozhodnutiu nás vedie jediný dôvod: zmariť víťazstvo reakcie, ktoré by znamenalo ešte väčší útlak a ešte väčšiu biedu nášho pracujúceho ľudu.

A robiac toto rozhodnutie, znova opakujeme a podtrhujeme: ďalšie osudy ľudu i tejto krajiny nebudú rozhodnuté v žiadnom prípade voľbou prezidenta vo Vladislavskom sále; celý vývoj pomerov v Československu závisí predovšetkým a hlavne od toho, kedy sa robotnícka trieda zbavi zbabelých kapitulantských politikov triedneho mieru a kedy sa robotnícka trieda zjednotí ku skutočnému, masovému boju za svoju existenciu i za svoje práva!”

nutia, predovšetkým Slováci, sa veľmi ostro postavili proti kandidatúre prof. Němca. Niektorí prítomní ostro odsudzovali písanie vlastnej tlače, ktorá štvavými článkami sa dokonca odvážila písať, že dr. E. Beneš je komunistickým kandidátom. Pravicová časť vedenia agrárnej strany na čele s Vraným a Stoupalom spočiatku nechcela ustúpiť. V priebehu rokovania dochádzalo k prudkej výmene názorov a odznali slová: „Zrada! Vraný a Stoupal ženú stranu do katastrofy!“ A keď došla aj správa o rozhodnutí ľudákov, musela pravica ustúpiť. Ku kapitulácii ju viedol predovšetkým strach pred rozhorčením nás roľníckeho ľudu, pretože zo všetkých strán štátu dochádzali do Prahy správy o veľkom pobúrení, ktoré zavládlo v mestách i na dedinách, keď sa ľudia zoznámili so štvavými útokmi agrárnej tlače. Jednotné vystúpenie pracujúcich nás proti reakcii nezostalo bez vplyvu na rozhodovanie. Víťazstvo nad reakčným sprisahaním bolo v podstate víťazstvom ľudu, na čele ktorého stála komunistická strana.⁴⁷⁾

Obe snemovne NZ sa zišli k voľbe prezidenta 18. decembra 1935. Vo Vladislavskom sále Pražského hradu bolo rušno už okolo 9. hodiny. Bolo už síce isté, že bude zvolený dr. E. Beneš, avšak stále sa nevedelo, ako sa zachovajú Národné zjednotenie a Henleinova strana. Očakávalo sa aj to, že Henleinova strana bude kandidovať Henleina a Národné zjednotenie dr. Kramáča. Až pol hodiny pred voľbou sa rozniesla správa, že henleinovci odovzdajú biele lístky a Národné zjednotenie bude demonštratívne hlasovať za prof. Němca, aj keď sa vzdal kandidatúry.

V tom čase prebiehalo aj spoločné zasadnutie klubu komunistických poslancov a senátorov, aby rozhodlo o svojom stanovisku v danej situácii. Komunistickí poslanci a senátori vychádzali zo stanoviska vysloveného v prevolaní, že chcú zmariť zvolenie reakčného kandidáta. Do posledného okamžiku trvalo čachrovanie a tým aj možnosť, že prípadný kandidát reakcie strhne na svoju stranu časť koaličných poslancov. Vychádzajúc z tohto základného faktu, rozhodla sa komunistická frakcia v parlamente hlasovať za dr. E. Beneša. Ukázalo sa, že stanovisko komunistických poslancov a senátorov sťažilo plány reakcie.

O 10.35 hodine začala schôdza Národného zhromaždenia a prítomní poslanci a senátori po vypočutí obsiahleho prejavu predsedu poslaneckej snemovne Malypetra, v ktorom zhodnotil životnú dráhu i dielo T. G. Masaryka, pristúpili k volebnému aktu. Bolo odovzdaných 440 platných hlasovacích lístkov a 1 lístok neplatný. Z platných hlasovacích lístkov bolo 76 prázdnych, 340 znelo na meno dr. E. Beneša a 24 na meno dr. B. Němca. Zvolený bol dr. E. Beneš.⁴⁸⁾ Z toho možno usudzovať, že prázdne lístky odovzdali poslanci Henleinovej strany a

⁴⁷⁾ *Rudé Právo*, č. 295, 19. decembra 1935.

⁴⁸⁾ *Národní shromáždění republiky Československé v druhém desetiletí (1928—1938)*, Praha 1938, s. 53. Časopis *Brázda* 20. decembra 1935 o agitácii buržoáznej tlače pred prezidentskými voľbami napísal: „Dobre, že u nás prezident republiky sa nevolí priamo ľuďom. Na každého kandidáta by sa vylialo toľko špiny, že by po voľbe len s nalomenou autoritou mohol zasadiť na Hradčanoch. Sme v politických bojoch strašní hulváti, k plaču nekultúrni a až cynicky bezohľad-

zrejme aj niektorí maďarskí poslanci a za prof. Němca hlasovali poslanci Národného zjednotenia. Dramatické napätie skončilo a veľkou väčšinou bol zvolený hneď v prvom kole kandidát demokratických síl — dr. E. Beneš.

V prehlásení ÚV KSČ tlmočenom na schôdzi senátu NZ senátorom B. Šmeralom k zvoleniu prezidenta E. Beneša sa hovorí, že komunisti nehlasovali pre jeho kandidatúru preto, že by schvaľovali „jeho politiku, ktorú sme po radu rokov právom a v záujme pracujúceho ľudu potierali; nehlasovali sme pre kandidatúru dr. E. Beneša ani preto, že by sme mali čokoľvek spoločné s tými záklisnými čachrami, ktoré sa robili v rozhodanom koaličnom tábore. Hlasovali sme však pre kandidatúru dr. Beneša jedine preto, aby sme demonštrovali svoju vôľu bojovať všetkými prostriedkami proti tej reakčnej fronte, ktorá sa počas rokovaní o prezidentských voľbách vytvorila“.⁴⁹⁾ KSČ vysoko pozitívne hodnotila fakt, že sa podarilo odraziť nápor pravicovej reakcie. Bola si však vedomá, že prezidentské voľby nevyriešili existenčné otázky pracujúceho ľudu, a že aj keď sa skrížili plány reakcie, táto nie je celkom porazená. Svedčí o tom aj uznesenie VII. zjazdu KSČ, v ktorom sa hovorí: „Pri prezidentských voľbách v decembri roku 1935 prvý raz vystúpil široký fašisticko-reakčný blok, siahajúci od agrár-

ni. Tlač za tých niekoľko dní vypadala ako na divokom západe. S bolesťou konštatujeme opäť, že aj agrárna tlač nebola na výške situácie. Nezachovala niekedy ani mieru, ani potrebný takt. Oplýval viacej hrubou silou slov ako šermiarstvom ducha a opatrnou prezieravosťou. Viac odpudil ako získal.“

⁴⁹⁾ *Rudé právo*, 19. decembra 1935, zvláštne vydanie, Senátor B. Šmeral ďalej uviedol: „A preto — jedine preto, keď Národní sjednocení i po nástupe agrárnej a živnostenskej strany postavilo kandidatúru prof. Němca a keď bolo vážne nebezpečie, že táto kandidatúra sústredí na seba hlasy zo všetkých reakčných skupín, hlasovali sme pre dr. E. Beneša, aby sme zmarili akýkoľvek úspech reakčného frontu, hoci by sa prejavil len v prvom kole prezidentských volieb.“

Prezidentskými voľbami bola v Československu vytvorená nová situácia.

Udalosti spojené s voľbou prezidenta znamenajú predovšetkým skríženie plánov tých reakčných kruhov, ktoré do posledného okamihu usilovali o zjednotenie všetkých reakčných síl v Československu. K tomu, aby tak mohol byť prevedený vyhrotený útok na všetky demokratické práva ľudu a aby Československo zmenou zahraničnej politiky bolo pripútané k fašistickému Berlínu, k vojnovému bloku medzinárodnej fašistickej kontrarevolúcie. Ak tieto plány pánov Stoupalov, Beranov, Kramářov, Henleinov boli skrížené a ak časť agrárnej i henleinovskej reakcie sa v poslednom okamihu vzdala boja už pred voľbou prezidenta, tak je to predovšetkým zásluhou Komunistickej strany Československa, ktorá jasne a dôrazne prehlásila, že je ochotná urobiť všetko, aby sa prezidentský stolec a jeho moc nestali korisťou reakcie a ktorá tak urobila škrt cez rozpočet všetkých reakcionárov. Toto skríženie reakčných plánov je ďalej zásluhou toho, že robotníctvo v závodoch na výzvu komunistov pozdvihlo svoj hlas, aby pánom ukázalo, že nedopustí, aby jeho slobody a práva boli reakciou zničené . . .

Prezidentské voľby — a najmä tie udalosti, čo im predchádzali — ukazujú ďalej jasne, kam vedie ľud politika socialistických vodcov, politika stáleho ustupovania pred diktatúrou kapitálu a reakcie . . .

Prezidentské voľby v tejto chvíli skrížili plány reakcie ale sily reakcie nie sú porazené . . .

Prezidentské voľby nevyriešili ani v najmenšom existenčné otázky pracujúceho ľudu . . . Nevyriešili ani v najmenšom sociálne a kultúrne požiadavky nečeských národov.

Je treba zjednotiť okamžite sily ľudu v boji proti reakcii.“

nikov cez Národné zjednotenie a hlinkovcov až po Henleina. Hoci sa pôvodný plán reakcie — najmä zásluhou KSC — plne nepodaril, hoci sa reakčnofašistický blok sám dočasne rozpadol, ale snahy o jeho znovuzriadenie na pevnejšej základni sú v plnom prúde.“⁵⁰⁾

Myšlienky vytvorenia akčnej jednoty robotníckej triedy proti fašizmu, za mier a chlieb rozvádza a konkretizuje VII. zjazd KSC (11.—14. apríla 1936). Vychádzajúc z uznesení VII. kongresu Kominterny, aplikoval ich na podmienky Československa a prijal novú strategicko-taktickú orientáciu strany vyjadrenú heslom: „jednotný a ľudový front stoj čo stoj“. KSC vytýčila zásady, ktoré mali utvoriť predpoklady pre skutočnú obranu republiky. Žiadala zlepšiť sociálne postavenie pracujúcich a demokraticky riešiť sporné národnostné otázky, zásah proti fašistickým organizáciám a v zahraničnej politike pevné spojenectvo so Sovietskym zväzom.

Strana si uvedomovala, že zachovanie celistvosti republiky je v záujme pokroku a boja proti fašizmu. Boj KSC sa neobmedzoval len na obranu národnej slobody Čechov a Slovákov. Strana vychádzala z presvedčenia, že boj proti fašizmu je záležitosťou všetkých antifašistov a demokratov bez ohľadu na národnosť.

Strana vyvíjala maximálne úsilie za presadzovanie požiadaviek širokého protifašistického frontu, vyvíjala úsilie, aby sa dosiahla realizácia spojeneckej zmluvy so Sovietskym zväzom z roku 1935, aby sa ubránila celistvosť Československa, sloboda jeho národov a demokratické zriadenie. Svoj postoj k obrane republiky vyjadrila aj v parlamente.⁵¹⁾

⁵⁰⁾ Gottwald, K., *Spisy VII*, SVPL, Bratislava, 1953, s. 160—161.

⁵¹⁾ A ÚML ÚV KSC F 1915/780. Vo vystúpení poslancov J. Dolanského a R. Slánskeho v rozpočtovom výbore poslaneckej snemovne 17.—18. decembra 1937 sa hovorí: „Hoci k rozpočtu na rok 1938 zaujímame celkovo odmietavé stanovisko, rozhodol sa parlamentný klub komunistickej strany pre rozpočtovú kapitolu, týkajúcu sa prezidenta republiky, hlasovať. Týmto základným hlasovaním za prezidentskú kapitolu štátneho rozpočtu chceme vyjadriť, že za republikou, ktorej hlavu prezident dr. Beneš predstavuje, stojíme pevne spolu s ostatnými demokratickými silami v obrane pred vonkajšími i vnútornými úkladmi reakcie a fašizmu. Vôľu k obrane republiky chceme prejavíť kladným hlasovaním pre kapitolu prezidenta republiky ako najvyššieho veliteľa československej armády, od ktorej očakávame, že v pevnom spojení so spojeneckými armádami ZSSR a Francie Ľudového frontu bude posilňovať vec mieru a brániť krajinu pred útočiacim fašizmom. Hlasovaním za kapitolu prezidenta republiky chceme zvlášť vyjadriť ocenenie významu obranného a mierového spojenectva ČSR a ZSSR a svoj súhlas so základným smerom zahraničnej politiky Československej republiky. Spomínajúc na slová prezidenta republiky dr. Beneša nad rakvou T. G. Masaryka a prísľub, že československá demokracia sa bude vyvíjať v smere väčších slobôd a práv ľudu, ako aj ďalšieho jeho ubezpečenie o úprave národnostnej otázky, berieme i tieto slová ako ďalší podnet pre svoje kladné hlasovanie.“

Odmietame dnešný koaličný režim, neprihliadajúci na záujmy pracujúceho ľudu a zaujatý voči revolučnému hnutiu robotníckej triedy, avšak hlasovaním za kapitolu prezidenta republiky preukazujeme, že milión robotníkov a pracujúcich ľudí, ktorých naša strana predstavuje, je bez rozdielu národnosti odhodlaný v sornej jednote s ostatným ľudom za všetkých okolností republiku a demokraciu brániť proti reakcii a fašizmu.

Ale v čase najväčšieho ohrozenia republiky politika vládnuvúcich kruhov nevytvárala podmienky pre obranu republiky. KSČ sama nemala dostatok síl a prostriedkov zabrániť národnej katastrofe. Vláda generála Syrového na jeseň 1938 kapitulovala a súčasne pripravila aj vnútorné podmienky, ktoré viedli k likvidácii a zániku predmníchovského parlamentného režimu. Pre likvidáciu buržoázneho parlamentného systému je charakteristické, že ho uskutočnili tie politické sily československej buržoázie, ktoré v predchádzajúcich dvadsiatych rokoch existencie Československa sa neustále oháňali heslami parlamentnej demokracie.

Buržoázia ako vládnuca trieda nebola schopná zaistiť národnú existenciu, samobytnosť a suverenitu československého štátu. Československá republika v dôsledku medzinárodnopolitických faktorov ich vnútropolitické situácie neubránila svoju suverenitu. Opatrenia vykonané koncom roku 1938 znamenali aj zánik československého buržoázneho parlamentarizmu.

Dovoľujem si súčasne prehlásiť, že z tých istých dôvodov budeme hlasovať aj za kapitolu ministerstva zahraničných vecí.

Vyslovujeme presvedčenie, že ľud Československa si práve v záujme obrany republiky, v záujme boja proti fašizmu, v záujme boja za svoje lepšie práva a svoj lepší život — vybojuje svoju vládu, vládu ľudu, a že naše stanovisko k štátnemu rozpočtu bude potom i celkove kladné."

Парламентские выборы в 1935 г.

Ладислав Губенак

Резюме

Выборы в Национальное Собрание происходили 19-го мая 1935 г. и в них приняло участие 16 политических партий. В период от предыдущих выборов, происходивших в 1929 г., до 1935 г. во внутренней и внешней политике произошел ряд значительных событий. Это был прежде всего экономический кризис, возникший в конце 1929 г. и, который захватил также и Чехословакию. В результате кризиса углубилась борьба за рынки, приобретение новых мест сбыта, значительно обострилась международная обстановка прежде всего после захвата власти в Германии Гитлером. Последствия кризиса катастрофически постигли трудящиеся массы. Правительство принимало законы, посредством которых решался кризис в пользу капиталистов за счет трудящихся. Экономическая ситуация отразилась также во внутриполитической области. Активизировались фашистские партии и группы. В данный период достигла высшей степени кампания против КПЧ. Коммунистическая партия весной 1933 г. и в 1934 г. была оттеснена в подполье. Важным внутривнутриполитическим событием в 1934 г. были выборы президента республики.

Важным внешнеполитическим событием было признание СССР *de iure* 9-го июня 1934 г., установление дипломатических отношений с СССР и подписание 16-го мая 1935 г. чехословацко-советского договора о взаимной помощи.

Выборы в Национальное Собрание происходили в очень сложной внутривнутриполитической и внешнеполитической обстановке. В предвыборной кампании сильно активизировались и принимали активное участие фашистские группы. КПЧ в 1935 г. в выборах программировала борьбу против фашизма и стремилась поступать в единстве с социалистическими партиями против фашистских групп. Буржуазный государственный аппарат в данной предвыборной кампании твердо поступал против КПЧ. Результаты выборов не принесли значительных изменений в отношении политических партий.